

नेपालको पहिलो

कृषि

Nepal's First Agriculture Weekly

साप्ताहिक

● वर्ष ४ ● अङ्क २२ ● २०७२ पुस १२ गते आइतबार ● (Dec. 27, 2015) मूल्य रु.१०/-

कृषि विकास मन्त्रालय फुटाएर पशु विकास मन्त्रालय थपियो

काठमाडौं । भारतले गरेको अघोषित नाकाबन्दीका कारण जनता आक्रान्त बनिरहेका बेला सत्ता टिकाउने खेलमा लागेका एमाले अध्यक्ष समेत रहेका प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले मन्त्रालयहरूलाई अन्धाधुन्धसंग टुक्राएका छन् । एमाले, एमाओवादी, राप्रपा नेपाल लगायत साना दलहरूको समर्थनमा प्रधानमन्त्री बनेका ओलीले सबै दललाई मन्त्रालय पुऱ्याउन भागबण्डाका आधारमा मन्त्रालय विभाजन गरेका छन् । मन्त्री पदको भाग भण्डाका लागि कृषि विकास मन्त्रालयलाई मन्त्रालयलाई समेत दुईवटा मन्त्रालयमा विभाजन गरिएको छ । प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीले सत्ता लम्ब्याउन गरेको यो खेल धेरै दिनसम्म टिक्ने लक्षण देखिएको छैन । मन्त्रालयहरू अन्धाधुन्धसंग टुक्राएपछि सत्तासाभेदार रहेको एमाओवादी अत्यन्तै रुष्ट देखिन्छ । त्यसमा पनि ओलीले अधिकांश एमाओवादीको भागमा परेको मन्त्रालय फुटाएपछि एमाओवादी अध्यक्ष पुष्पकमल दाहाल सरकारबाट बाहिरिने तयारी गरिरहेका छन् । एमाओवादी

सत्ताबाट बाहिरियो भने ओली सरकार दुई सेकेण्ड मै सडकमा पुग्ने छ । एमाओवादीको भाग परेको कृषि विकास मन्त्रालयलाई ओली नेतृत्वले विभाजन गरेर कृषि मन्त्रालय र पशु विकास मन्त्रालय दुईवटा बनाएको छ । एमाओवादीका नेता हरिबोल प्रसाद गजुरेल कृषि विकास मन्त्रीका रूपमा थिए । शुक्रबार बसेको मन्त्रीपरिषद्को बैठकले आफ्नो मन्त्रालय टुक्राएको स्वयं कृषि मन्त्री हरिबोल प्रसाद गजुरेलले नै थाहा

पाएनन् । सम्बन्धित मन्त्री नभएको मौकामा ओलीले मन्त्रालय टुक्राएको आरोप लागेको छ । आफ्नो मन्त्रालय टुक्रिदा कृषि मन्त्री गजुरेल सुखैत भ्रमणमा छन् । कृषि विकास मन्त्रालयलाई फुटाएर पशु विकास मन्त्रालय बनाएपछि सो मन्त्रालयको जिम्मेवारी एमालेको तर्फबाट शान्ता मानवीलाई पशु विकास मन्त्री बनाइएर दिइएको छ । प्रशासन सुधार आयोगले मन्त्रालय घटाउन सुझाव दिएको सुझाव विपरित भटाभट मन्त्रालयहरू फुटाएर मन्त्रालय बढाउने काम प्रधानमन्त्री ओलीले गरिरहेका छन् ।

यद्यपि सत्ता साभेदार पार्टी एमाओवादी प्रधानमन्त्रीको कार्यशैलीबाट रुष्ट बनेको छ । सो पार्टीका उपाध्यक्ष नारायणकाजी श्रेष्ठले प्रशासन सुधार आयोगको सल्लाह अनुसार आफूहरूले मन्त्रालयको संख्या घटाउन परे केही मन्त्रीहरूलाई फिर्ता बोलाउने भनिरहेका बेला माओवादीकै मन्त्रालय फुटाउनुलाई अर्थपूर्ण रूपमा आफूहरूले हेरेको बताएका छन् ।

कृषि मन्त्रालयबाट किन छुट्याइयो पशु मन्त्रालय

- पशुपालन एकमात्र यस्तो व्यवसाय (क्षेत्र) हो जसलाई ग्रामिण अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड मानिने मात्र नभै यस क्षेत्रले प्रत्यक्ष रूपमा वार्षिक दूधबाट करिब ११ अर्ब र मासुबाट ४५ अर्ब रुपैया शहरी क्षेत्रबाट ग्रामिण क्षेत्रमा पुंजीको प्रवाह गर्दछ ।
- हाल पशु सेवा सम्बन्धी देशभरमा १३२ कार्यालय, ९९९ पशु सेवा केन्द्रहरू, २६ क्वारेन्टाइन गरी जम्मा ११५७ कार्यालयहरू विद्यमान छन् । यसका साथै विभिन्न महत्वपूर्ण क्षेत्रमा ८५० सामुदायिक पशु प्रजनन केन्द्रहरू समेत स्थापना भै सकेका छन् ।
- पशु सेवा विभाग मातहतमा ४२५८ जना कर्मचारी हरूले ७५ जिल्लाभरीमा पशु सेवा पुऱ्याई रहेका छन् भने १३००० भन्दा बढी निजी भेटेरीनरी तथा लाइभस्टक प्राविधिकहरूले समेत विभिन्न क्षेत्रमा पशु सेवा पुऱ्याइरहेका छन् ।

विस्तृत पेज २ मा

विषादीका कारण दैनिक सातसय किसानको मृत्यु

काठमाडौं । असुरक्षित विषादीको प्रयोग एवं घातक विषादीको प्रयोगका कारण विश्वमा हरेक दिन ७ सय किसान (कृषिकर्मी) को मृत्यु हुने गरेको हालसालै गरिएको एक अध्ययनले देखाएको छ । त्यस्तै विश्वमा विषादीकै कारणबाट वार्षिक तीन लाख ५५ हजार मानिसको मृत्यु हुने जनाइएको छ । विषादी प्रयोगकै कारण ३१ प्रतिशत आत्महत्या हुने गरेको पनि सो तथ्यांकमा उल्लेख भएको कृषि विकास मन्त्रालय बाली संरक्षण निर्देशनालयले जनाएको छ । भारतको भोपालमा सन् १९८४ मा विषादी चुहावटको कारण भएको असरले २० हजार मानवीय क्षति तथा ५ लाख भन्दा बढी घाईते भएको घटनालाई स्मरण गर्दै सन् १९९८ देखि PAN (pesticide Action Network) International ले डिसेम्बर ३२ लाई विषादी प्रयोग मुक्त दिनका रूपमा विश्वव्यापी मनाउँदै आईरहेको छ । नेपालमा पनि रासायनिक विषादी प्रयोग बढ्दै गएपछि त्यसलाई न्यूनिकरण गर्ने अभियानका बाली संरक्षण

गत वर्षको तथ्याङ्कअनुसार नेपालमा कीटनाशक १३८ टन, रोगनाशक १६४ टन, भारनाशक १०१ टन र अन्य सात टन गरी ४१० टन विष आयात भएको र विषादी आयातका लागि मात्र गत वर्ष रु ५७ करोड खर्च भएको छ ।

निर्देशनालय लागि परेको छ । सोही अनुरूप किसानहरूले उत्पादन गरेको तरकारी बालीहरूमा अत्यधिक विषादी प्रयोग गरिएको समाचारहरू बाहिर आएपछि गत वर्ष

२०७१ असार ४ गते तत्कालिन मुख्य सचिव लीलामणी पौडेल र कृषि सचिव जयमुकुन्द खनालकै पहलमा बाली र क्षण निर्देशनालयले नै उपत्यकाको सबैभन्दा ठूलो तरकारी बजार कालीमाटी तथा फलफूल बजारमा विषादी विश्लेषण केन्द्र स्थापना गरिएको थियो । सो केन्द्र पछि धेरै नै कमी आएको देखिन्छ । विदेशमा भन्दा नेपालमा विषादीको प्रयोग कम गरिएको भएपनि सहि प्रयोग नगर्नाले विषादी प्रयोग बढी देखिएको हो ।

विशेष गरी विषादी प्रयोग गरेपछि कुर्नु पर्ने अर्वाधि ख्याल नगर्ने, बाली कटान समयमा विषादीको प्रयोग गर्ने, विक्री भन्दा अगाडि विषादी डुवाउने, विषादीको मात्रा बढाएर छर्ने, रोग किराको पहिचान विना विषादी छर्ने गरेकाले नेपालका समस्या बढी देखाएको समेत बाली संरक्षण निर्देशनालयले जनाएको छ । गत वर्षको तथ्याङ्कअनुसार नेपालमा कीटनाशक १३८ टन, रोगनाशक १६४ टन, भारनाशक १०१ टन र अन्य सात टन गरी ४१० टन विष आयात भएको तथ्याङ्कमा देखिन्छ । विषादी आयातका लागि मात्र गत वर्ष रु ५७ करोड खर्च भएको छ । नेपालमा अधिकांश विषादी भारत र चीनबाट आयात हुँदै आएको छ । संसारमा हरेक वर्ष चार करोड मानिसमा विषादीले कतै न कतै र कुनै न कुनै रूपमा असर गरेको अनुमान छ । सन् १९५२ मा नेपालमा मलेरिया नियन्त्रण गर्न विषादी भित्र्याइएको तथ्याङ्क भएको भएपनि पछि क्रमशः कृषि उत्पादनको वृद्धि गर्न नाममा रासायनिक विषादीको प्रयोग हुँदै आएको छ । नेपालमा सबैभन्दा धेरै तरकारी बालीमा प्रतिहेक्टर एक हजार ६०५ ग्राम विषादी प्रयोग हुँदै आएको छ ।

मल उत्पादनको अध्ययन गर्न विवादित कम्पनीसंग सम्झौता

काठमाडौं । रासायनिक मलको अभाग खेपिरहेका किसानहरूका लागि भविष्यमा मलको आपूर्ति सहज गराउन नेपाल भित्रै रासायनिक मल उत्पादन गर्नु पर्ने कुरा विगतदेखि नै चल्दै आएको छ । रासायनिक मल उत्पादन गर्नु भन्दा विदेशबाट आयात गरेर किसानहरूलाई वितरण गर्नु नै आर्थिक हिसावले सस्तो पर्ने भन्दै अहिलेसम्म रासायनिक मल उत्पादन तर्फ ध्यान दिन सकिरहेको थिएन । तर गत आर्थिक वर्षमै नेपालमा रासायनिक मल उत्पादनका लागि सम्भाव्यता अध्ययनका लागि लगानी बोर्डले प्रस्ताव माग गरेकोमा तिनै प्रस्तावहरूको मूल्यांकन गरेर भारतीय कम्पनीलाई नेपालमा मल उत्पादनको सम्भाव्यता अध्ययन गर्ने सम्झौता गरेको छ । भारतीय कम्पनी इन्फ्रास्ट्रक्चर डेभलपमेण्ट कर्पोरेसन (आईडेक) संग लगानी बोर्डले सो सम्झौता गरिएको बताइएको छ । सम्झौतामा बोर्डका कार्यकारी निर्देशक राधेश पन्तले हस्ताक्षर गरेका **वांकी पेज ७ मा**

कृषि विकास बैकको कामप्रति किसानहरूको आक्रोश

काठमाडौं । कृषि विकास बैकले किसानहरूलाई कृषि ऋण प्रवाह गर्नका लागि राखेका अवैज्ञानिक मापदण्डका कारण किसानहरू मारमा परेको भन्दै व्यवसायिक रूपमा दुग्ध उत्पादनका क्षेत्रमा लागेका किसानहरू आक्रोशित बनेका छन् । कृषि विकास बैकले किसानलाई अन्य बैक भन्दा राम्रो देखाएको भन्दै राष्ट्रिय व्यवसायिक दुग्ध उत्पादन कृषक समाजका केन्द्रिय अध्यक्ष आनन्द न्युरेले कृषि विकास बैकको नाम परिवर्तन गर्नु पर्ने भन्दै विभिन्न राजनीतिक दलसंग आग्रह गरेको बताएका छन् । कृषिसंग कुरा गर्दै उनले कृषि विकास बैक किसानका पक्षमा नदेखिएकाले सो बैक कृषिका नाममा व्यापारीहरूको बैक भएकोले सो बैकको नाम परिवर्तन गर्न प्रधानमन्त्री केपी शर्मा ओलीसंग भेटगरी आग्रह गरेको बताएका छन् ।

पशु विकास मन्त्रालय स्थापना यसरी भयो ?

विषादी प्रयोगलाई निरुत्साहित गर्नुपर्दछ

विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह २०७२ मुलुकभर तेस्रो पटक जारी छ । विगत दुई वर्षदेखि निरन्तर विषादी प्रयोग सप्ताह मनाईरहँदा बजारमा उपलब्ध हुने तरकारीहरू तथा फलफूलमा अत्यधिक विषादी प्रयोग हुने गरेको चर्चा मात्र थियो । तर, गत वर्ष आषाढमा कालीकाटीमा विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण इकाई स्थापना गरेपछि पछिल्ला दिनहरूका विषादी विश्लेषण इकाईका चेकजांच हुने तरकारी तथा फलफूलमा विषादीको मात्रा शुन्य देखिन थालेको छ । त्यस अधिसम्म कालिमाटी तरकारी बजारमा विक्रीका लागि ल्याइने तरकारीमा विषादीको मात्रा अत्यधिक प्रयोग गरिने कुराको पुष्टि द्रुत विषादी विश्लेषण प्रयोगशाला स्थापना पश्चात चेकजांच गरिएका तरकारीमा देखिएका विषादीको प्रतिशतले नै गरेको छ ।

जसका कारण आम उपभोक्ताहरूले तरकारीसँगै विष प्रयोग गरिरहेका रहेछन् भन्ने कुराको त्यसबेला पुष्टि नै भयो । कतिपय तरकारी त विषादी फेला पर्नासाथ नष्ट पनि गरियो । गत वर्ष असार ४ गतेदेखि बाली संरक्षण निर्देशनालय मातहत कालिमाटी तरकारी बजारमा विषादी विश्लेषण इकाई सञ्चालनमा आएपछि विषादी प्रयोग गरिएका तरकारीहरू कालिमाटी बजारमा भित्रन छाडे । विगत चार महिनाको तथ्यांकलाई हेर्ने हो भने कालिमाटीमा विक्रीका लागि ल्याइने तरकारीहरूमा विषादी प्रयोग शुन्यमा पुगिसकेको देखिन्छ ।

किसानहरूले आफ्ना खेतबारीमा लगाइएका तरकारी जन्म उपजहरूमा लाग्ने कीरा मार्ने नाममा अत्यधिक विषादी प्रयोग गर्ने गरेका कारण उपभोक्ता मात्र होइन किसानहरू नै प्रत्यक्ष त्यसको मारमा परिरहेका छन् । त्यसकारण विषादी प्रयोग न्यूनीकरणका लागि किसानमय कार्यक्रमहरू आउनु जरुरी छ । अहिले सञ्चालन भए गरेका कार्यक्रम पर्याप्त भएनन् जे जति कार्य भईरहेका छन् ती कार्यहरूले केही मात्रामा राहत मात्र दिएको छ । विषादी प्रयोग न्यूनीकरण गर्नका लागि त्यसले मात्र पुग्ने संकेत देखिँदैन । सरकारले हरेक किसानसम्म आफ्नो सेवा पुऱ्याउन सम्भव पनि देखिएको छैन ।

किसान नजिक रहेर काम गरिरहेका एग्रोभेट सञ्चालकहरूलाई विषादी विक्री वितरण गर्न इजाजत दिँदा नै यस्को मात्रामा कम गराउने शर्तमा दिने हो भने महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्छ । जसरी हुन्छ बढी नाफा आर्जन गर्ने सोचमा अत्यधिक विषादी प्रयोग गर्न किसानलाई उक्साहट गर्ने एग्रोभेटमाथि कारवाही प्रक्रिया अगाडि बढाउने हो विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताहले सार्थकता पाउला । विषादी प्रयोगका कारण घातक रोगहरू बढ्दै गईरहेका कारण किसान, कृषि उत्पादनमा प्रत्यक्ष सरोकार राख्नेहरूलाई निरन्तर सचेत गराउने कार्यमा सरकार सँधै तत्पर रहनु पर्दछ भने सरोकारवाला निकायहरू पनि चनाखो हुनु अनिवार्य छ ।

आफ्नै सूचना

नेपालको पहिलो कृषि साप्ताहिकका रूपमा प्रकाशित कृषि साप्ताहिकमा तपाईंका क्षेत्रमा भए/गरेका कृषि क्षेत्रसँग सम्बन्धित सूचना/समाचार वा लेख/रचनाहरू छनू भन्ने हामीलाई बिहिबारभित्र पठाउनुहुन अनुरोध गरिन्छ ।

सम्पर्क

कृषि साप्ताहिक, बागबजार

इमेल : sajnepal@gmail.com

web: www.krishionline.com

काठमाडौं । केपी शर्मा ओलीको नेतृत्वको सरकारले कृषि विकास मन्त्रालयलाई टुक्राएर कृषि मन्त्रालय र पशु विकास मन्त्रालय बनाएको छ । कृषि विकास मन्त्रालय टुक्रिएपछि कृषि क्षेत्रका व्यक्तिहरू भित्र भित्र आक्रोशित भएका छन् । कृषि र पशु नङ्ग र मासु जस्तै भएकाले यसलाई टुक्राउन हुँदैनथ्यो भन्ने विश्लेषण कृषि विज्ञहरूले गर्न थालेका छन् । तर, पशु सेवामा कार्यरत धेरै पशुकर्मीहरू भने कृषि मन्त्रालय विभाजन गरेर पशु विकास मन्त्रालय बनाएपछि उत्साहित मात्र होइन निकै नै खुशी देखिएका छन् । पशु विकास मन्त्रालय स्थापना गर्नका लागि विगतदेखि नै पशु सेवामा कार्यरत व्यक्तिहरूको लामो संघर्ष गरेको भएपनि त्यसले सार्थक रूप लिएको थिएन । यतिखेर केपी शर्मा ओलीले सरकारलाई समर्थन गर्ने दलहरूलाई मन्त्रीको भागवण्डा पुऱ्याउन विभिन्न मन्त्रालय विभाजन गर्ने क्रममा पशु विकास मन्त्रालय स्थापना भएको हो ।

कृषि पेशा नेपालको अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड हो भने पशुपालन कृषिको एक अभिन्न एवं अत्यन्तै महत्वपूर्ण क्षेत्र हो । वर्तमान अवस्थामा कृषि क्षेत्रले कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा करिब ३२% योगदान दिएको छ भने पशुपालन क्षेत्रले मात्र कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा करिब १२% योगदान पुऱ्याएको छ । कृषि गार्हस्थ्य उत्पादनको क्षेत्रमा पशुपालन क्षेत्रको योगदान करिब २८% रहेको छ, जसमा पशुहरूबाट प्राप्त हुने छाला, जोत्न तथा गाडा तान्न प्रयोग गरिने रांगा/गोरुहरूको योगदान, प्राङ्गारिक मल जस्ता अति महत्वपूर्ण क्षेत्रलाई समावेश गरिएको छैन । यी सबै क्षेत्रको योगदानलाई समेत समावेश गर्दा पशुपालन क्षेत्रले देशको अर्थतन्त्रमा पुऱ्याउने योगदान अरु क्षेत्रको तुलनामा अधिक एवं अत्यन्तै महत्वपूर्ण भएको पुष्टि हुन्छ । यिनै तथ्य एवा यथार्थताहरूलाई ध्यानमा राखेर नै दिर्घकालिन कृषि विकास योजना (Agriculture Perspective Plan, APP) ले नेपालको पशुपालन क्षेत्रले कृषि क्षेत्रमा पुऱ्याउने योगदान सन् २०१५ मा ४५% पुग्ने प्रक्षेपण गरेको थियो । विभिन्न आधारहरूलाई ध्यानमा राखी तयार गरिएको दिर्घकालिन कृषि योजनाले प्रक्षेपण गरे अनुसार कृषि क्षेत्रमा पशुपालन क्षेत्रको योगदान ४५% पुग्नुका सट्टा यसमा भन्ने ह्रास भै हाल केवल २८% मात्र रहेको तितो यथार्थता रहेको छ । देशको अर्थतन्त्रलाई मात्र नभै खाद्य तथा पोषण सुरक्षामा सुधार, परम्परा, रहनसहन, जाती, धर्मका साथै विभिन्न पिछडिएको दुर्गम क्षेत्र, तराई, मध्यपहाडदेखि लिएर उच्चपहाडका साथै हिमाली क्षेत्र सम्मको विकास गर्नका लागि एक कोशे दुङ्गा सावित हुन सक्ने पशुपालन तथा मत्स्यको क्षेत्रमा आशातित विकास हुनका लागि नेपालका कृषक, सर्वसाधारण जनता, कर्मचारी, सरोकारवालाहरूमात्र नभै विभिन्न राजनैतिक दलका नेताहरूबाट समेत समय समयमा एउटा अलग मन्त्रालयको आवश्यकता महसुस गरिएको थियो भने पशु सेवामा काम गर्नेहरूले पनि पशु मन्त्रालय स्थापना हुनु पर्ने माग विगतमा पनि गरेको देखिन्छ । तथापी तात्कालिन कृषि तथा सहकारी मन्त्रालयबाट कृषि विकास र पशुपालन तथा मत्स्य विकास मन्त्रालय गरी २ अलग अलग मन्त्रालयहरूको अपेक्षा सबैबाट हुँदाहुँदै पनि केही वर्ष

पहिलेमात्र मन्त्रालयहरूको पुनर्संरचना हुँदा कृषि विकास मन्त्रालय र सहकारी तथा गरिवी निवारण मन्त्रालय गरी २ मन्त्रालयको गठन भएतापनि पशुपालन तथा मत्स्य विकास जस्तो महत्वपूर्ण क्षेत्रलाई अलग मन्त्रालयको रूपमा नराखेको भन्दै सो क्षेत्रमा काम गरिरहेका व्यक्तिहरू रुष्ट बनेका थिए ।

अहिले संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्र नेपालको संविधान जारी भएपछि सम्माननीय गठित वर्तमान सरकारले पुनः देशले चाहेको जस्तै विकासको लहर ल्याउनका लागि विभिन्न मन्त्रालयहरूको गठन/पुनर्गठन गर्न लागेको सन्दर्भमा कृषि क्षेत्रका सरोकारवाला व्यक्तिहरू, पेशाकर्मी, व्यवसायीहरू, कर्मचारी, राजनैतिक दलका नेता, आदिहरूबाट कृषि विकास मन्त्रालयबाट पशु सेवालाई अलग गरी अलगै एक पशुपालन तथा मत्स्य विकास मन्त्रालय गठन हुनुपर्ने माग वितगदेखि नै राख्दै आएका थिए । पशु सेवा विभाग पटक पटक कृषि विभागमा गाभिदा सर्वसाधारण जनतादेखि राजनैतिक दलहरूका नेताहरूमा समेत देखिएको नैराश्यताका कारण मिति २०५२/४/१ गते देखि कृषि विभागबाट पशु सेवा विभाग अलगै भएको र सो मितिदेखि हालसम्म (२० वर्ष) को अवधिमा पशुपालन क्षेत्रले गरेको प्रगतिलाई मात्र अवलोकन गर्ने हो भने पनि एक अलगै पशुपालन तथा मत्स्य विकास मन्त्रालयको आवश्यकता रहेको पुष्टि गराउन निकै पहल गरिएको थियो । जब जब पशु सेवा विभाग कृषि विभागमा गाभिन गयो, त्यसबेला पशु सेवाका प्रगति ओरालो लागेको तथ्य बाहिर नआएका पनि होइनन् ।

पशु मन्त्रालय निर्माण गर्नका लागि विगतदेखि गरिएका पहल र आवश्यकतालाई पुष्टि गर्ने आधारहरू :

१) पशुपालन एकमात्र यस्तो व्यवसाय (क्षेत्र) हो जसलाई ग्रामिण अर्थतन्त्रको मेरुदण्ड मानिनेमात्र नभै यस क्षेत्रले प्रत्यक्ष रूपमा वार्षिक दूधबाट करिब ११ अर्ब र मासुबाट ४५ अर्ब रुपैया शहरी क्षेत्रबाट ग्रामिण क्षेत्रमा पाजीको प्रवाह गर्दछ ।

२) विभिन्न अन्तर्राष्ट्रिय संघ संस्थाहरूको अध्ययनले समेत स्पष्ट पारेको छ कि प्रति १० देखि २० लिटर दूध दैनिक प्रशोधन हुँदा १ जना रोजगारीको सिर्जना हुन जान्छ । करिब ८०% कृषकको अभिन्न अंग भएको पशुपालन क्षेत्रले युवादेखि लिएर महिला, दलित, आदिवासी, जनजाती सबैलाई रोजगारीको अवसर सिर्जना गर्न सक्ने एक महत्वपूर्ण क्षेत्र हो ।

३) दिर्घकालिन कृषि योजना (१९९५-२०१५) का अनुसार कृषि क्षेत्रमा सबैभन्दा बढी वृद्धिदर हासिल गर्न सक्ने सम्भावना भएको क्षेत्र पशुपालन नै हो । कुल गार्हस्थ्य उत्पादनमा १२% र कृषिजन्य ग्राहस्थ्य उत्पादनमा हाल केवल २८% मात्र योगदान दिएको यो क्षेत्रलाई केही वर्षभित्रमै ४५% मा पुऱ्याउन सकिने सम्भावना दिर्घकालिन कृषि योजनाले नै प्रक्षेपण गरेको थियो ।

४) कृषि विकासको रणनीति, २०७२ ले कृषिका महत्वपूर्ण ८ क्षेत्रहरूमध्ये डेरी, कुखुरापालन र बाखा पालन व्यवसायलाई क्रमशः दोश्रो, सातौं र आठौं प्राथमिकतामा राखेको छ । यसबाट पनि यस क्षेत्रको महत्व स्पष्ट हुन्छ । सन् २०२२ सम्ममा नेपाललाई हालको अति विपन्न मुलुकबाट विकासशिल मुलुकमा रुपान्तरण गर्नका लागि पशुपालन क्षेत्र निश्चित रूपमा

महत्वपूर्ण क्षेत्र हुने कुरामा दुईमत छैन ।

५) राष्ट्रिय समस्याको रूपमा देखिएको मातृ तथा बाल कृपोषणको समस्या न्यूनीकरणमा पशुजन्य उत्पादनले महत्वपूर्ण भूमिका खेल्दछ । हाल प्रति व्यक्ति प्रतिवर्ष ६३ लिटरमात्र दूधको उपलब्धता भएकोमा विश्व स्वास्थ्य संगठनका अनुसार यसलाई ९१ लिटर पुऱ्याउनुपर्ने, त्यसैगरी मासुको उपलब्धता केवल ११ के.जी. लाई ३३ के.जी. पुऱ्याउनुपर्नुका साथै अण्डाको उपलब्धता हालको ३४ गोटाबाट ४८ गोटामा पुऱ्याउनका लागि पशुपालन व्यवसायमात्र यस्तो व्यवसाय हो जसले आम्दानीमा वृद्धि ल्याई क्रयशक्ति बढाई उपभोगको स्तर समेतमा वृद्धि ल्याउन सक्छ ।

६) पशुपालनमा लाग्ने कुल श्रमको हाल करिब ७०% श्रम महिलाहरूले नै गरिरहेको कारणले पशुपालन क्षेत्रलाई प्रोत्साहन गर्नु र वढवा दिनु भनेको महिलाहरूको विकास र सशक्तिकरण, परिवारको विकास र देशको विकासमा समेत उल्लेखनिय भूमिका निर्वाह गर्नु हो ।

७) हाल नेपालमा करिब १७०० डेरीजन्य सहकारी र अन्य पशुपालनजन्य ५०० सहकारी रहेकोले सहकारी क्षेत्रको विकास र प्रवर्द्धन गर्नका लागि समेत पशुपालन एक महत्वपूर्ण क्षेत्र हुन जान्छ ।

८) विभिन्न विकाससंग सरोकार राख्ने विद्वानहरू, राजनैतिक दलका नेताहरू, पेशाकर्मीहरूबाट समेत गरिवी निवारणका लागि पशुपालन व्यवसाय एक महत्वपूर्ण व्यवसाय हो भनी एकिकनका साथ भन्दै आइएको छ । पशुपालन व्यवसाय एकमात्र यस्तो व्यवसाय हो जसले थोरै लगानीमा र थोरै समयमा नै प्रतिफल दिन सक्दछ । उदाहरणका लागि ब्रोइलर कुखुराबाट ४० दिनमा, बंगुरबाट ६ महिना र बाखाबाट १ वर्षभित्रमै अपेक्षित योगदान दिन सक्ने उदाहरणीय पेशा हुन् । त्यसैगरी प्रत्येक दिन विहान र बेलुका नगद प्रवाह गर्न सक्ने डेरी क्षेत्रलाई अति नै महत्वपूर्ण क्षेत्रका रूपमा लिन सकिन्छ ।

९) पशुपालन तथा मत्स्य क्षेत्र यस्तो क्षेत्र हो जसले आयात प्रतिस्थापन र निर्यात प्रवर्द्धन (विशेष गरी दूध, मासु, अण्डा, ऊन, पशुमा, छाला, आदि) मा उल्लेखनीय योगदान पुऱ्याउन सक्दछ ।

हाल कृषि विकास मन्त्रालय पशु सेवा विभाग मातहतमा रहेका कर्मचारी तथा विद्यमान पूर्वाधारहरू केके छन् जतु अव पशु विकास मन्त्रालय मातहतमा रहने छ ?

१) हाल पशु सेवा सम्बन्धी देशभरमा १३२ कार्यालय, ९९९ पशु सेवा केन्द्रहरू, २६ क्वारेन्टाइन गरी जम्मा ११५७ कार्यालयहरू विद्यमान छन् । यसका साथै विभिन्न महत्वपूर्ण क्षेत्रमा ८५० सामुदायिक पशु प्रजनन केन्द्रहरू समेत स्थापना भै सकेका छन् ।

२) पशु सेवाका क्षेत्रमा कार्य गर्ने हाल कृषि विकास मन्त्रालय, पशु सेवा विभाग मातहतमा ४२५८ जना कर्मचारी हरूले ७५ जिल्लाभरीमा पशु सेवा पुऱ्याई रहेका छन् भने १३००० भन्दा बढी निजी भेटेरीनरी तथा लाइभष्टक प्राविधिकहरूले समेत विभिन्न क्षेत्रमा पशु सेवा पुऱ्याइरहेका छन् । साथै पशुपालन व्यावसायिकरण हुँदै जाँदा देशमा हाल ३००० भन्दा बढी भेटेरीनरीयन एवा लाइभष्टक विज्ञको आवश्यकता महसुस भएको छ ।

३) पशुपालन क्षेत्र वर्षेनी व्यावसायिकतातर्फ **वाँकी पेज ७ मा**

यो हप्ता किसानका लागि जानकारी

बाली नाली :

१. धान बाली :
० वीउ भण्डारणका लागि सुरक्षित व्याग अर्थात हावा नछिर्ने भांडो (मेटल बीन, भकारी) मा सेलफस २-३ चक्की प्रति टनको दरले प्रयोग गर्दा पुतली आदि जस्ता भण्डारणमा लाग्ने कीराबाट जोगाउन सकिन्छ।

२. मकै (हिउदे) बाली :

० जग्गाको अन्तिम तयारीको बेलामा कम्पोस्ट मल २०० के.जी., डि.ए.पी २.१ केजी, यूरिया २.५ केजी र म्युरेट अफ पोटास १.६ केजी प्रति कठ्ठाका दरले माटोमा राम्ररी मिलाउन उपयुक्त हुन्छ।

० मनकामना - १, गणेश -२ जस्ता हिउदे मकैको जात लगाउन उपयुक्त हुन्छ।

३. गहुँ

० माटोको चिस्यान घटिरहेको हुनाले चिस्यान रहँदै गहुँ छन् उपयुक्त हुन्छ।

० जग्गाको तयारीको बेलामा ४०-५० केजी कम्पोस्ट मल तथा ३.० केजी यूरिया, ३.६ केजी डि.ए.पी र १.४ केजी म्युरेट अफ पोटास प्रति कठ्ठाका दरले अर्थात जग्गामा प्रयोग गरी राम्ररी माटोमा मिलाउनु पर्दछ।

० गहुँको उन्नत जातहरू- विजय, नेपाल ९७१, आदित्य, गौतम, अच्युत, रोहिणी, वि.एल ११३५ आदि जातहरू लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।

० वीउको उपचार -बेभिष्टिन वा वेनलेट २ ग्राम वा भाइटाभ्याक्स २००-३ ग्राम प्रति केजीका दरले उपचार गरेर मात्र वीउ छन्।

० गहुँको वीउ ३.३ केजी प्रति कठ्ठाको लागि पर्याप्त हुन्छ। तर ढिलो गरी छर्दा १-१.५ केजी प्रति कठ्ठाको दरले वीउ थप गरी लगाउनु पर्दछ।

० गहुँ लगाएको ३०-३५ दिन पुगेपछि भारपात नियन्त्रणको लागि सल्फोसल्फरान(क्रोस, लिडर) नामक ३३ ग्राम भारनासक विषादी ४०० लिटर पानीमा मिसाई प्रति कठ्ठामा स्प्रे गर्दा प्रायः भारहरू नियन्त्रण गर्न सकिन्छ। स्प्रे गर्दा फ्लेट फेन नोजलबाट भारलाई राम्ररी पर्नेगरी छर्नुपर्दछ।

४. तोरी/रोयो/मूला तरकारी बाली
० तोरी, रायो, मूला लगायतका बालीमा लाग्ने अल्टरनेरिया थोप्ले रोगको लागि मेन्कोजेव ३ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली कोसा लाग्नु भन्दा अगाडि र कोसा लागिसकेपछि छन् हुन्छ।

फौजी कीरा : इमामेक्टिन बेन्जोएट ५ एस.जि. ०.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छुनु उपयुक्त हुन्छ वा क्लोरोपाईरिफस ५०% ई.सी साइपरमेथ्रिन ५% ई.सी तत्व भएको विषादी २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई प्रकोप देखिएको बालीमा छुनु उपयुक्त हुन्छ।

५. मुसुरो :

० बोट ओइलाउने रोगको रोकथामको लागि २ ग्राम बेभिष्टिन वा डेरोसाल(कार्वेन्डाजिम) प्रति लिटर पानीमा घोलेर अरहरको बोट भिजे गरी छर्नु उपयुक्त हुन्छ।

६. फलफूल बाली

अंगूर
० अंगूर खेती गर्नु भएका किसानहरूले यसै समयमा अंगूरको काटछाँट गर्नु पर्दछ।

० हांगाको आधा जति भागलाई काटेर फाल्नु पर्दछ। एउटा हांगामा एकदेखि दुईवटा मुना बालुवा पलाउन र बाँकी मुना पालुवा पलाउन र बाँकी मुना फल लाग्नको लागि राख्नुपर्दछ। काटेको काटेको ठाउँमा १० बोर्डोपेष्ट लगाउनु पर्दछ।

० सामान्यतया अंग्रेजी वाई आकारको दुईवटा मूल हांगाको विकास हुने गरी तालिम दिँदा अंगूरको उत्पादन राम्रो हुन्छ।

० अंगूरमा कम फूलने र कम फल लाग्ने समस्या भएमा बढि फल लाग्ने गराउन फेद हांगाको वरिपरि बोका ०.३-०.५ से.मी चौडा रिङ्ग हुने गरी हटाउन, फूल फुल्ने तथा बढी फल लाग्दछ।

० अंगूरमा मलखाद राख्ने उपयुक्त समय यही हो। अंगूरको बोटको उमेर अनुसार सिफारिस गरिएको रासायनिक मलखादको साथै ३०-४० केजी प्रति बोट पाकेको गोबर मल बोटको वरिपरि राख्नु पर्दछ। मलखाद राखेपछि सिँचाई गर्नु पर्दछ।

कागजी :

० कागजीको विरुवाको काटछाँट गर्ने उपयुक्त समय यही नै हो। काटेको ठाउँमा १० बोर्डोपेष्ट लगाउनु पर्दछ।

० कागती विरुवामा रोग किरा लागेका, उपचार हुन नसक्ने, एक आपसमा जोडिएका, सुकेका लामा लामा कांडा भएका र सलक्क बढेका चौर हांगाहरू, कलमी भाग भन्दा तलबाट आएका मुनाहरू र विरुवाको मूल काण्डको ४०-५० से.मी भन्दा तल आएका सबै हांगाहरू हटाउनु पर्दछ। यसरी काटछाँट गरेपछि १० को बोर्डोपेष्ट लगाउनु पर्दछ।

० सिँचाई सुविधा भएका कागती बगैँचामा डब्ल रिङ्ग (डब्ल औठी आकारको कुलेसो) बनाई सिँचाई गर्नु पर्दछ। सिँचाई सुविधा नभएका स्याला, घासपात वा कालो प्लाष्टिकको छाप्रो राख्नु पर्दछ।

७. आलु :

० बहूँदै गरेका आलुमा माटोको चिस्यान हेरि १५-२० दिनको फरकमा हल्का सिँचाई गर्नु उपयुक्त हुन्छ।

० आलु रोपेको ३०-३५ दिन भित्र गोडमेल गरी उकरेरा लगाउनु पर्दछ।

० प्रत्येक दिन आलुबालीमा रोग किराको प्रकोप के कस्तो अवस्थामा छ अवलोकन गर्नु पर्दछ।

डुहुवा रोग : यो रोगको संक्रमण हुँदा शुरुमा पातमा फिक्का हरियो रंगको विभिन्न आकारका थोप्लाहरू देखिन्छन्। अनुकूल वातावरण (तापक्रम २० डिग्री सेन्टिग्रेड भन्दा कम, सापेक्षिक आर्द्रता ९० प्रतिशत भन्दा बढी, घाम नलाग्ने, हुस्सु नलाग्ने या सिमसिम वर्षा भएको अवस्था) र हिररहेमा थोप्लोको बाहिरी घेरा फिक्का हरियो देखिन्छ। रोग बहूँदै गएपछि पुरै पात सुकेर डहेजस्तो देखिन्छ। रोग अर्धे फैलदै जाँदा आलुका बोटमा काण्ड, पातको भेट्ना र मुनामै हुसीले बनाएका ठूला दागहरू देखिन्छ।

रोगको व्यवस्थापन :

यो रोगको व्यवस्थापनको लागि अनुकूल वातावरण र हिरहेमा मेन्कोजेव युक्त कुनै पनि विषादी (डण्डोफिल एम

४५ डाइथेन एम४५ आदि) २.५ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर प्रति कठ्ठा ३० लिटरको दरले बोटको सम्पूर्ण भाग भिजे गरी ७ दिनको अन्तरमा ४-६ पटक छन् पर्दछ। वा डाइमेटोमर्फ (एकोबेट) वा फेनामिडन तथा मेन्कोजेव युक्त मिश्रित (सेक्टिन) १.५ ग्राम प्रति लिटर पानीका दरले १० दिनको अन्तरमा ३-४ पटक छन् उपयुक्त हुन्छ।

तरकारी बालीहरू :

गोलभेंडाको डुहुवा : यसको व्यवस्थापनको लागि कतिको डुहुवा लागेको भन्ने फिल्ड निरीक्षण गर्नु पर्दछ। यदि कम डुहुवा लागेको छ भने एम ४५ (मेन्कोजेव ७५ डब्लु.पि) २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्ने। यदि बढी नै डुहुवा लागिसकेको भए क्लोरोक्विसल एम.जेड ७२ प्रतिशत डब्लु.पी.को धुलो २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्ने। मौसम अनुसार पानी पर्न सक्ने लक्षण देखिएको छ भने स्टिकर २ एम.एल प्रति लिटर पानीमा मिसाई स्प्रे गर्नु पर्दछ।

गोलभेंडाको मोजाइक भाइरस :

१) गोलभेंडामा आउने मोजाइक भाइरस सेतो भिँगाँले सार्ने भएको हुँदा शुरुमा सेतो भिँगाँको नियन्त्रण गर्नुपर्दछ। यसको नियन्त्रणको लागि एसिटामाईप्रिड २० प्रतिशत एस.पि.इक्वामाजिक) १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोलेर स्प्रे गर्नुपर्दछ।

२) यदि मोजाइक भाइरस कम बोटमा मात्र देखिएको छ भने उक्त बोटहरूलाई उखेलेर जलाउने काम गर्नु पर्दछ र बाँकी बोटहरूमा भिकोन एच १ एम.एल. प्रति लिटर पानीमा घोलेर हरेक हप्ताको फरकमा ३-४ पटक स्प्रे गर्नु पर्दछ।

३) यदि मोजाइक भाइरससबै जग्गामा देखिएको छ भने यी सबै बोटहरू उखेलेर जलाउनु नै राम्रो हुनेछ।

० काउली, बन्दा लगाएको ४५-५० दिन भईसकेको भएमा ७-१० ग्राम यूरिया (१ चम्चा) बोटको वरिपरि घेरा बनाई राखी पुर्नु पर्दछ। दोस्रो टपड्रेस गरिसकेपछि सिँचाई गर्नु पर्दछ।

० भण्टाको डाँठ तथा फलको गवारो व्यवस्थापनको लागि गवारोको कारण ओइलिएको मुण्टा, पात तथा फल टिपी करीव १ फुट गहिरो खाडलमा पुर्ने वा जलाउने। क्योरानट्रानिलिप्रोल (कोराजेन) १८.५ इ.सि. ०.२ मिलि प्रति लिटर पानीमा मिसाई बोट भिजे गरी छन्।

० हिउदे तरकारी बालीको फेद काट्ने कीरा र बेना कृहिन रोगको व्यवस्थापन गर्न क्लोरोपाईरीफोस १६% को ०.५ मिलि र कार्वोनडाइजिम(बेभिष्टिन) ५०% डब्लु.पि.को १ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली स्प्रेयरबाट बोट भिजे गरी छन् पर्दछ।

० आगामी हप्ता सामान्य रूपमा बदली रही रहने हुनाले खुर्सानीको फल लागिसकेको अवस्थामा पात तथा फलमा लाग्ने थोप्ले रोग (सर्कास्पोरा र एन्थ्रकनोज रोग) लाग्न सक्ने हुनाले बेभिष्टिन ५०% डब्लु.पि. को २ ग्राम प्रति लिटर पानीमा घोली पात तथा फल

भिजे गरी छन् उपयुक्त हुन्छ।

अन्य :

० सापेक्षित आर्द्रता घटवढ भईरहने समय भएकोले भण्डारण गरिएको खाद्यान्न तथा वीउहरूलाई रोग तथा कीराबाट बचाउन समय समयमा हेरचाह गर्नु उपयुक्त हुन्छ।

० खेतबारीमा देखिने सबै कीराहरू हानिकारक हुँदैनन्। तसर्थ कीरा देखिने वित्तिकै विषादीको प्रयोग नगरौं। मित्रजीव कीराहरू जस्तै माकुरा, गाइने कीरा, सात थोप्ले खपटे कीरा, बारुला, नमस्ते कीरा(प्रेइङ्ग मेन्टीड) देखिएमा तिनीहरूको संरक्षण र संबर्द्धन गरौं।

० मौरी घरमा रोग, सुलसुले र रानु भए नभएको नियमित अवलोकन गर्नु पर्दछ। चिसो बढ्ने क्रम जारी भएकोले मौरी घरलाई चारैतिरबाट प्लाष्टिकले बेरेर राख्नु उपयुक्त हुन्छ।

बाली संरक्षण

१. लाही (एफीड) :

० १ भाग गाईको गहुँत र ४ भाग पानी मिसाई रातभरी राखेर लाही लागेको ठाउँमा भिजे गरी भोलीपल्ट अनुकूल मौसममा छर्कनु राम्रो हुन्छ।

० मालाथियन ५० इ.सी., २ मि.लि. प्रति लिटरको दरले पानीमा मिसाई लाही लागेको ठाउँमा भिजे गरी अनुकूल मौसममा छर्कनु उपयुक्त हुन्छ।

० नयाँ पालुवामा लाही, लिफ माईनर, सुलसुले लाग्ने भएमा सर्वई वा एट्सो तेल १५ मि.लि. प्रति लिटर पानीमा मिसाई १५ दिनको फरकमा छन् उपयुक्त हुन्छ।

घ) पशुपालन :

० कृषुराको सि.आर.डि/निमोनियाको लागि टाईलोन टाटारेट नामक औषधी भेटेरिनरियन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा सफा पानीमा घुलेर ४-५ दिनसम्म खान दिनु पर्दछ।

० गाईभैसी तथा भेडा बाखाहरूलाई आन्तरिक परजीवीहरू (नाम्ले, फित्ते, गो लो जुकाहरू तथा कक्सीडीओसिस) ले आक्रान्त पारी छर्ने क्रम नरोकिएमा नजिकको पशु सेवा केन्द्र वा जिल्ला पशु सेवा कार्यालय वा निजी रूपमा सञ्चालित भेटेरिनरी क्लिनिकमा गोबर परिक्षण गरी प्राविधिक सल्लाह बमोजिम अक्सिक्लोजानाइड, अल्बेंडाजोल, लिवामिजोल वा एम्प्रोलियम जस्ता औषधीहरू जनावरको शारीरिक तौल

अनुसार खुवाउन उपयुक्त हुन्छ।

० यो समय गाई भैसीमा भ्यागुतो रोग देखिने बेला नभएता पनि यदि शंका लागेमा दक्ष भेटेरिनरीयन/अनुभवी प्राविधिकको सल्लाहमा अविम्व एन्टीबायोटिक वा एन्टीमाइक्रोबियलको सुई लगाउनु पर्दछ। भ्यागुते रोगको रोकथामको लागि हरकै वैशाख जेष्ठतिर छालामुनि ५ एम.एल. भ्याक्सिन लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।

० बाखाहरूमा छर्ने रोग देखिरहेको अवस्थामा जुत्तो (गोबर) निरीक्षण गरी नतिजाको आधारमा औषधी चलाउन उपयुक्त हुन्छ।

० कृषी (ढकेरी) लागेका बाखाको हकमा दैनिक एक चक्की डाई इथाइल कार्बामाजिन (डि.ई.सी) १०० मि.ग्रा. सात दिनसम्म खुवाउने र साथमा भिटामिन बी कम्प्लेक्सको सुई २-३ दिनसम्म लगाउने।

० पि.पि. आर रोग लाग्न नदिन ३ महिनाभन्दा माथिका भेडा बाखामा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।

० बाखाको मोओलाको लागि ५% पोभीडिन आयोडिन वा १% कपर सल्फेट वा २% बोरिक एसिडको भोल वा १%पोटासको घोलले मुख सफा गर्नु उपयुक्त हुन्छ। मोओलाको भाइरस घाउ, चोटपटक लागेको वा काटेको ठाउँबाट मानिसमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको वा काटेको ठाउँबाट मासिनमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नु पर्दछ।

० घाउ चोटपटक लागेको वा काटेको ठाउँबाट मासिनमा सर्न गई त्यस्तै प्रकारको घाउ खटिरा आउन सक्ने हुनाले त्यस्तो रोगी बाखालाई घाउ चोटपटक नलागेको मान्छे वा पन्जा लगाएर स्याहार सुसार गर्नु पर्दछ।

० गाई भैसी तथा सुंगुरहरूमा खोरेत रोग लाग्न नदिन पशु सेवा कार्यालयको समन्वयमा सो रोग विरुद्धको भ्याक्सिन ६-६ महिनामा लगाउनु उपयुक्त हुन्छ।

बाली संरक्षण निर्देशनालयको अनुरोध

खेतबारीमा प्रयोग गरिने रसायनिक विषादीहरू सुरक्षित

प्रयोग गर्न सकिएन भने मानव स्वास्थ्य तथा

वातावरणको लागि घातक हुन्छन्। तसर्थ, रसायनिक

विषादी प्रयोग गर्दा सुरक्षित विषादी छनौट, सुरक्षित

पहिरन तथा प्रयोग तरिका तथा विषादी अनुसार

उपभोगको लागि पर्ख्नु पर्ने समयमा ध्यान दिई विषादी

प्रयोग गर्ने गरौं। आफ्नो तथा आमउपभोक्ताको

स्वास्थ्यको ख्याल गरौं। सबैले मनन् गरौं।

“विषादीहरू बिष हुन्, औषधी होइनन्।”

घातक विषादीको प्रयोग हटाऔं
मानव स्वास्थ्य र वातावरणलाई जोगऔं

नेपालमा विषादी प्रयोग हिजो र आज

नेपालको बहुसंख्यक जनताको जीवीकोपार्जनको प्रमुख श्रोतको रूपमा रहेको कृषि क्षेत्रको विविधकरण, व्यावसायिकरण र औद्योगिकरण गरी गरीवी निवारण गर्ने राष्ट्रिय लक्ष्य हासिल गर्नको लागि मूलतः कृषि उत्पादन र उत्पादकत्वको वृद्धि अनिवार्य रहेको छ। बढ्दो जनसंख्याको लागि खाद्य वस्तुको बढ्दो माग आपूर्ति गर्न खाद्यवस्तु उत्पादन वृद्धिका साथै कृषि व्यापार वृद्धि आवश्यक भइरहेको अवस्थामा विषादीको प्रयोग पनि बढि रहेको छ। यसै परिप्रेक्ष्यमा विभिन्न वालीनालीमा वर्षेनी नोक्सानी पुऱ्याउने शत्रुजीवहरू कीरा, रोग, फारपात, मुसा, चरा आदिवाट वाली कटानी अघि र पछि भण्डारण सम्म २०-३५ प्रतिशत हुने नोक्सानी लाई कम गर्नु पनि उत्पादन वृद्धि गर्नु सरह नै हो। गतवर्षको तथ्यांक हेर्दा नेपालमा ४१० टन खास विष विषादी आयात भएको देखिन्छ। जस्मा कीटनासक १३८ टन, रोगनाशक १६४ टन, भारनासक १०१ टन र अन्य ७ टन रहेको छ। विषादीको लागि करिब ५७ करोड रुपैया खर्च भएको देखिन्छ।

सन् १९५२ मा मलेरिया नियन्त्रणको लागि भित्राइएको विषादी कृषि उत्पादनको लागि प्रयोग हुन थाले पछि यस्को मात्रा प्रति वर्ष बढदै गएको देखिन्छ। अन्य देशको तुलनामा प्रति हेक्टर विषादीको प्रयोग निकै कम ३९६ ग्राम खास विष रहे पनि करिब ८५ प्रतिशत भन्दा बढि विषादी तरकारी वालीमा आधारित सघन खेती प्रणाली भएका स्थानमा प्रयोग हुने गरेको पाइएको छ। तरकारी वालीमा १६०५ ग्राम खास विष प्रति हेक्टर विषादीको प्रयोग भइरहेको देखिन्छ। विभिन्न अध्ययनहरूलाई दृष्टिगत गर्दा विषादी अवशेषको मात्रा तरकारी वालीमा बढी रहेको जनाइएको छ।

नेपालमा विषादीका प्रयोगमा देखिएका समस्याहरूमा पर्खनु पर्ने अवधि ख्याल नगर्ने, वाली कटानी समयमा विषादीको प्रयोग गर्ने, विक्रि भन्दा अगाडि विषादीमा डुवाउने, विषादीको मात्रा बढाएर छर्ने, रोग कीराको पहिचान विना विषादी छर्ने, विषादीलाई खेती वाहेक अन्य जीवजन्तु तथा स्थानमा प्रयोग गर्ने, कृषि कार्य वाहेक अन्य उद्देश्यमा प्रयोग गर्ने, दर्ता नगरिएका विषादीको विक्री वितरण तथा प्रयोग, खुल्ला रूपमा विक्री वितरण, खाद्य सामग्रीको पसलमा विषादी को विक्री वितरण, प्रतिबन्धित विषादीको लुकिछिपी प्रयोग, विषादीको पकेट पुन खोली प्याकेजिङ र विक्री, विना लेबलका विषादीको प्रयोग, म्याद नाघेका विषादी प्रयोग, विषादी प्रयोग गर्दा सुरक्षित पहिरनको प्रयोग नगर्ने आदि रहेका छन्।

सन् १९८४ को भारतको भोपालमा विषादी चुहावटको कारणवाट भएको असरले २० हजार मानवीय क्षति तथा ५ लाखभन्दा बढि घाइते भएको घटनालाई स्मरण गर्दै सन् १९९८ देखि PAN (Pesticide Action Network) International ले डिसेम्बर ३ लाई "No Pesticide Use Day" (विषादी प्रयोग मुक्त दिन) को रूपमा विश्वव्यापी मनाउने कार्य गर्दै आएकोमा विषादीवाट हुने असरलाई अभियानको रूपमा अगाडि ल्याउन सन् २०१० देखि सप्ताहव्यापी रूपमा संचालन गर्ने थालनी भए स्वरूप नेपाल पनि यस कार्यक्रममा गत वर्ष देखि सहभागी हुदै आएको छ। विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताहका लागि यस वर्ष (Protect Human Health by Ensuring food Satety; Eliminate Use of Highly Hazardous Pesticides) "घातक विषादीको प्रयोग निर्मूलकरण गरौं; खाद्य स्वच्छता सुनिश्चित गरी मानव स्वास्थ्यको संरक्षण गरौं" भन्ने मूल नाराका साथ यस वर्ष पनि भव्य रूपमा मुलुक भर जारी छ।

विषादीहरू रसायनिक पदार्थहरू हुन जसलाई जनावर, विरुवा, कीरा, शुष्म जिवाणु मार्न कृषि तथा अन्य स्थानमा प्रयोग गर्ने गरिन्छ। विषादी मानव शरीरमा श्वास प्रश्वास प्रकृया, छालाको सम्पर्क तथा खानाको माध्यमवाट पस्ने गर्दछ। विषादीले विषादीको कारोवारमा संलग्न व्यक्ति, कृषकहरू तथा कृषि उपज उपभोग गर्ने उपभोक्ताहरू सबैलाई नराम्रो प्रभाव पारिरहेको छ। महिला र केटाकेटीहरूमा यसको प्रभाव बढि पर्ने हुन्छ। विषादीको कारणले तत्काल असरको रूपमा मानवमा मुर्छा, भ्रूडा पखाला, कम्पन, दृष्टी कमजोर तथा मृत्यु सम्म ल्याउछ भने लामो समय पछि देखिने असरमा अन्धोपना, क्यान्सर, टयुमर, नपुंसकता, वाक्कोपन, विकृत वच्चाको जन्म, शरीरका विभिन्न अंगहरूमा असर, नशा सम्बन्धि समस्या जस्तै पक्षघात जस्ता समस्या ल्याउने गर्दछ। संसारमा हरेक वर्ष ४ करोड मानिसमा विषादीले कतै न कतै र कुनै न कुनै रूपमा असर गरेको अनुमान गरिएको छ र विश्वमा विषादीकै कारणले वार्षिक करिब ३ लाख ५५ हजार मानिसको मृत्यु हुने जनाईएको छ। हालसालको एक अध्ययन अनुसार प्रतिदिन ७०० जना व्यक्तिको मृत्यु कुनै न कुनै रूपमा विषादी संग सम्बन्धित रहेको पाइएको छ भने आत्म हत्याको घटनामा ३१ प्रतिशत विषादी संग सम्बन्धित रहेका छन्।

खतरनाक विषादीहरू मानव स्वास्थ्य र वातावरणको लागि चुनौती रहेको छ। संयुक्त राष्ट्र संघका अनुसार खतरनाक विषादी लगायतका रसायनहरू विकासोन्मुख देशहरूमा मानव स्वास्थ्य र वातावरणको ख्याल नगरी उत्पादन र प्रयोग

बढिरहेको छ। प्रयोग भएका ९५ प्रतिशत भन्दा बढि विषादीहरू लक्षित समस्या समाधान गर्ने भन्दा मानव, वन्यजन्तु, पानीका श्रोत, माटो तथा हावामा समाविष्ट भइरहेको छ। जसले मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा विभिन्न समस्याहरू जन्माएको छ। मौरीको संख्यामा कमी ल्याउन खेत वारीमा प्रयोग गरिएका विषादीहरू प्रमुख कारक रहेको प्रमाणित भईसकेको छ। जसका कारण वाली विरुवामा हुने परागसेचन प्रकृयामा नै कमी आउने र कृषि उत्पादनमा कमी हुन्छ। विषादीको व्यापक प्रयोगले विषादीका अवशेष माटो तथा पानीमा बढेर गएको छ। ओजन तहको विनासमा विषादीको भार ६ प्रतिशत रहेको तथ्यांकहरूले देखाएको छ।

विश्वमा रासायनिक विषादीको विक्री वितरणमा एशिया महादेशको बाहुल्यता रहेको देखिन्छ। यस क्षेत्रका बहुसंख्यक कृषकहरू गरिवीको मारमा परिरहेका छन्। बहुसंख्यक कृषकहरू विषादीका प्रकार, विषको स्तर, सुरक्षित प्रयोग तथा मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा विषादीको नकारात्मक असरवारे अनभिज्ञ रहेको पाईन्छ। यिनीहरू नै विषादीसंग बढि सम्पर्कमा आउने अवस्था र सुरक्षित रूपमा प्रयोग गर्न अपनाउनु पर्ने साधनको प्रयोग गर्न नसक्नुको कारणले विषादीको असर उनीहरूमा बढि परेको छ। मानवको जीवन धान्न महत्वपूर्ण रहेको खाद्यवस्तु तथा वातावरण खतरनाक विषादीहरूको सम्पर्कवाट टाढा हुनु जरुरी देखिन्छ। स्वस्थ कृषि पर्यावरणमा खतरनाक विषादीहरू हटाई कृषि उत्पादन गर्ने र वातावरणलाई सुरक्षित राख्नु आजको आवश्यकता रहेको छ। विषादीको न्यूनतम, न्यायोचित र सुरक्षित प्रयोगका साथै विषादीवाट पर्ने सक्ने नकारात्मक प्रभाव न्यूनिकरण गर्ने व्यवस्थापन विधि, जनचेतनामूलक कार्यक्रम संचालन, ऐन नियम कार्यान्वयन पक्ष सुदृढ गराउनु वोट विरुवाका शत्रुजीवहरूको विवेकपूर्ण व्यवस्थापन कार्यमा अघि बढ्नु जरुरी छ।

दिगो कृषि विकास, सुरक्षित वातावरण, सामाजिक संरचनामा सुधार तथा कृषिको विविधकरण, व्यावसायिकरण र औद्योगिककरणमा कृषक सशक्तिकरणको ठूलो भूमिका रहेको हुन्छ। विषादीका नकारात्मक असर, त्यसले पार्ने प्रभाव, विषादीको सुरक्षित ओसार पसार तथा प्रयोग, विषादीका विकल्पका प्रविधि सम्बन्धि ज्ञान कृषकहरूलाई दिन जरुरी देखिन्छ। ऐन नियम, नीति, निर्देशिका तयार गर्नेदेखि लिएर मापदण्ड निर्धारण गर्ने तथा सम्बन्धित पक्षलाई सो को दायरा भित्र ल्याउने, सुपरिवेक्षण गर्ने कार्य पनि उत्तिकै महत्वपूर्ण रहेका छन्। साथै अत्यन्त खतरनाक विषादीहरू बेचबिखन तथा प्रयोगमा प्रतिबन्ध गर्ने कार्य पनि महत्वपूर्ण रहेको छ। यी कार्यमा नेपाल सरकार, कृषि विकास मन्त्रालय अर्न्तगतका विभिन्न विभाग, निर्देशनालयहरूवाट पहल भइरहेको छ। नेपाल विश्व व्यापार संगठन, अन्तर्राष्ट्रिय वाली संरक्षण महासन्धि र एशिया प्रशान्त क्षेत्रीय वाली संरक्षण आयोगको सदस्य, स्टकहोम, रोटरडम तथा वासल महासन्धी पक्षधर भएवाट पनि मानव स्वास्थ्य र वातावरण सुरक्षाको लागि विभिन्न पहल र कार्य हुदै आएका छन्। अत्यन्त घातक १६ वटा विषादीको प्रयोगमा प्रतिबन्ध, ऐन नियमावलीलाई कडाइका साथ लागु गर्ने, आई पी एम कार्यक्रमलाई बढावा दिने, विषादीका विकल्पहरूलाई प्राथमिकता दिने, सञ्चार माध्यमहरूवाट विषादीका असरहरूवारे जानकारी दिने, विषादीको सुरक्षित प्रयोग विधि लगायतका विभिन्न कार्यक्रमहरू पनि संचालनमा आइरहेका छन्।

रासायनिक विषादीको न्युनीकरण गर्ने उद्देश्यले स्वास्थ्य र वातावरण अनुकूल जैविक विषादी उत्पादन एवं प्रयोगका लागि नेपालको ५ जिल्लाहरूमा सामुदायिक आई.पि.एम. श्रोत केन्द्र स्थापना गरी कृषकस्तर मै जैविक तथा वानस्पतिक विषादीको उत्पादन र प्रयोग कार्य शुरु भई सकेको छ। आम उपभोक्तामा विषादीयुक्त तरकारी एवं फलफुल सेवनवाट हुनसक्ने जोखिम न्युनीकरण गर्ने उद्देश्यका साथ वाली संरक्षण निर्देशनालयले २०७१ आषाढ ४ गते देखि कालिमाटी फलफुल तथा तरकारी बजारमा विषादी अवशेष द्रुत विश्लेषण ईकाई स्थापना गरी विषादीको अवशेष विश्लेषण कार्य सुरु पनि गरेको छ। जसका कारण आम उपभोक्त एवं कृषकहरूमा जनचेतना पुगनुका साथै विषादी न्युनीकरणमा ठुलो योगदान पुगेको छ। यस कार्यलाई अन्य ५ स्थानमा पनि थप विस्तार गर्ने उद्देश्य लिईएको छ। यही परिप्रेक्ष्यमा पौष ८ गते देखि १४ गतेसम्म सप्ताह व्यापी रूपमा विभिन्न कार्यक्रम सहित विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह २०७१ सञ्चालन भईरहेको छ। यसले विभिन्न समुदायमा विषादीको नकारात्मक असर वारे जनचेतना अभिवृद्धि गर्नुका साथै विषादीको प्रयोग न्युनीकरणमा महत्वपूर्ण भूमिका खेल्न सक्ने विश्वास पनि लिएको छ।

कृषि विकास मन्त्रालय, कृषि विभाग वाली संरक्षण निर्देशनालय

तरकारी र धानबालीमा बढी विषादी प्रयोग

सुर्खेत। जिल्लामा सबै भन्दा बढी तरकारी खेति र धानबालीमा विषादी प्रयोग हुने गरेको जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले बताएको छ। बुधवार वीरेन्द्रनगरमा विषादीमुक्त सप्ताहको अवसरमा आयोजना गरिएको पत्रकार भेटघाट कार्यक्रममा तरकारी र धान खेतिमा बालविषादीको प्रयोग बढेको बरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत विजयकुमार गिरीले बताए। सबै भन्दा बढी व्यवसायिक रूपमा खेत गरिरहेका कृषकहरूले बढी विषादी प्रयोग गरेको पाइएको छु उनले भने, हामीले यसलाई रोक्नको लागि कृषकहरूलाई सल्लाह दिने र विषादीका वारेमा छलफल गर्ने गरेका छौं।

उनले सुर्खेतमा सञ्चालन रहेका एगोभेटहरूवाट एक वर्षको अवधिमा सुर्खेतमा दुसीनास विषादी चारसय ८० किलो, किटनाशक नौसय ३४ किलो र व्याक्रीयनाशक विषादी ३० किलो खपत भएको बताए। उनले कृषकहरूलाई जैविक तथा घरेलु विषादीको प्रयोगको लागि कृषकहरूलाई अनुरोध गर्नुको साथसाथै विभिन्न कार्यक्रमहरू ल्याएको बताए। जिल्लामा एकिकृत शत्रुजीव व्यवस्था (आएपीएम) कार्यक्रम संचालन गरेको बताए। उनले अहिले भेरीगंगा नगरपालिका

छिन्चुमा रहेको एउटा जाजरकोट टोलमा नमुना आएपीएम गाउँका लागि आएपीएम कार्यक्रम सञ्चालन गरेको जानकारी दिए।

यसैवीच जिल्ला कृषि विकास कार्यालय सुर्खेतले विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह अन्तरगत भेरीगंगा नगरपालिका ११ छिन्चुमा विषादी न्युनिकरण सम्बन्धि जनचेतनामूलक कार्यक्रमको आयोजना पनि गरेको छ। प्रभातफेरि मार्फत आइपीएम पद्धतिद्वारा उत्पादित तरकारी बालिहरूको बजार प्रवद्धन तथा विषादी न्युनिकरणका लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम हो। यस्तै सप्ताह अवधि भरनै साटाखानी, रामघाट र जर्बुटामा जनचेतनामूलक सडक नाटक प्रदर्शन, अन्तरक्रिया गोष्ठिको आयोजना गर्ने कृषि विकास कार्यालयवाट सेवाग्राहीहरूलाई जानकारी मुलक प्रर्चा वितरण गर्ने कार्यक्रम रहेको छ। बरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत विजयकुमार गिरीले सप्ताहमा मात्र नभएर सधै कृषकहरूलाई विषादी औषधि होइन भन्ने सन्देश दिन आवश्यक रहेको बताए। उनले बढ्दो रासायनिक विषादीको प्रयोगलाई रोक्नको लागि जनचेतनामूलक कार्यक्रम आवश्यक रहेको भन्दै यस्ता कार्यक्रमहरू जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले गर्ने गरेको बताए।

जैविक विषादीको प्रयोग बढ्दै

इलाम। हरेक वर्ष रासायनिक विषादी प्रयोग मुक्त अभियान सञ्चालन हुन थालेपछि किसानमा बढ्दै गएको चेतना र जैविक विषादीको सहज उपलब्धताका कारण इलाममा पछिल्लो समयमा रसायनिक विषादी प्रयोगमा कमी आएको छ।

जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका अनुसार आव ०६९/७० मा एक हजार छ लिटर भोल र एक हजार १४९ किलोग्राम धुलो विषादीको प्रयोग भएकामा आव ०७१/७२ मा ९५२ लिटर भोल र ७३३ किलो धुलो रसायनिक विषादी प्रयोग भएको थियो।

रसायनिक विषादीका कारण मानव स्वास्थ्यमा असर पर्ने थालेपछि किसान जैविक विषादीतर्फ आकर्षित भएका हुन्। आव ०६८/६९ मा २९० लिटर जैविक विषादी प्रयोग गरिएकामा ०७०/७१ मा ४४५ लिटर जैविक विषादी प्रयोग भएको थियो।

इलाममा तरकारी, फलफूल, चियामा सर्वोआयल, मल्टिनम, एनिसोफाली, मेटाइजियम, ट्राइकोडर्मा भिरिडी विषादीको प्रयोग हुन्छ। चियामा मोनोक्रोटोफसजस्ता खतरनाक विषादी प्रयोग गरिदै आएकोले कन्याम, गोदक, दानाबारी गाविसमा मानिसमा छाला फुट्ने, क्यान्सर हुनेजस्ता लक्षण देखापर्ने थालेको बरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत प्रकाशकुमार डागीले बताएका छन्।

‘घातक विषादीको प्रयोग निर्मूलिकरण गरौं, खाद्य स्वच्छता सुनिश्चित गरी मानव स्वास्थ्यको संरक्षण गरौं’ भन्ने नाराका साथ बुधवारदेखि इलाममा पनि विषादी प्रयोगमुक्त सप्ताह सुरु भएको छ। नेपालमा करिब एक हजार चार सय प्रकारका विषादी सूचीकृत भएका छन्।

नेपालमा प्रतिबन्धित विषादीहरू

- क्लोरोडेन
- डीडीटी
- डाइअलडिन
- इन्डिन
- अल्लिडिन
- हेप्टाक्लोर
- मिरेक्स
- इन्डोसल्फान
- टोक्साफेन
- बीएचसी
- लिन्डेन
- फस्मामिडन
- मिथायल माराथायन
- अर्गेनोमर्करी क्लोराइड
- मोनोक्रोटोफस
- फोरे

च्याउ खेति तर्फ कृषक आर्कषित

सुर्खेत । वीरेन्द्रनगर ११ चनौटेकी भगवति पौडेलले व्यवसायिक रूपमा च्याउ खेति गर्न लागेको २ वर्ष भयो । भगवति च्याउ खेति गर्ने एकली भने होइन् । उनको समुहमा ४ जनाको समुह छ । घरको कामसंगसंगै भगवतिसंग रत्ना खनाल, धनसरी खत्री र रत्ना सोमइले सामुहिक रूपमा च्याउ खेति गरिरहेकी छन् । च्याउ खेतिबाट राम्रो आम्दानि गरिरहेको उनीहरु बताउँछन् । च्याउ खेति गर्दा धेरै समय

समय च्याउ खेतिमा आर्कषित भएका छन् । अहिले च्याउ खेतको दुई लटसमेतको च्याउ विक्रि गरेर ३० हजार आम्दानी गरेको रत्ना खनालले बताइन् । सानोसानो व्यवसाय गरेर घरमा रोजगारी सृजना गरिएको छु उनले भनिन्, घर खर्च र बचत गर्नका लागि कृषि पेशाबाट पुन्छ । उनले घरमा समय खेर फालेर बस्नु भन्दा केही पेशा व्यावसायमा लाग्नुपर्ने बताइन् । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयले

दिनु पर्दैन थोरै मेहनतमा भए पनि पुग्छु भगवतिले भनिन्, हामीले अलिकति बचेको समयलाई सदुपयोग गरे सामुहिक रूपमा च्याउ खेति गरिरहेका छौं । जिल्ला कृषि विकास कार्यालय अनुदानमा च्याउको विउ दिए पछि उनीहरुले सामुहिक रूपमा च्याउ खेति गर्न लागेका हुन । भगवतिले अधिल्लो वर्ष युवा लक्षित कार्यक्रमबाट च्याउखेति गरेकी थिइन् ।

यस्तै लाठीकोइलीका सुकराम चौधरीले पनि व्यवसायिक रूपमा च्याउ खेति गर्न लागेको करिब सात वर्ष भयो । उनले च्याउको एक सिजनमा करिब ५० हजार आम्दानि गरेको बताए । च्याउले बजार पनि राम्रो पाउँछ, आम्दानि पनि राम्रै हुन्छ उनले भने, अहिले कृषिले अनुदान पनि दिइरहेको छ, मेहनत भए आम्दानी राम्रोसंग हुन्छ ।

जिल्लामा विकास कार्यालयले कृषकहरुलाई अनुदानमा च्याउको विउ दिन थाले पछि र छोटो समयमा उत्पादन हुने भए पछि कृषकहरु पछिल्लो

च्याउ खेतिका लागि जिल्लामा करिब ७ सय कृषकलाई च्याउको विउ अनुदानमा वितरण गरेको छ । जिल्ला कृषि विकास कार्यालयका बरिष्ठ कृषि विकास अधिकृत विजयकुमार गिरीका अनुसार ५० प्रतिशत अनुदानमा पाँच हजार पाँचसय प्याकेट च्याउको विउ वितरण गरिएको छ । अहिले च्याउ खेति गर्नका लागि कृषकहरुबाट विउको माग भइरहेको छ अधिकृत गिरीले भने, पछिल्लो समय च्याउ खेतिमा कृषकहरुको आर्कषण बढ्दै गइरहेको छ । उनले युवा लक्षित कार्यक्रम अन्तरगत च्याउ खेतिका लागि यस वर्ष पनि ५५ जना युवाहरुलाई ४० हजारका दरले अनुदान दिने बताए । युवा लक्षित कार्यक्रमका लागि दुईसय ११ जनाले निवेदन दिएको बताए । च्याउ खेतिका लागि भनेर युवा लक्षित कार्यक्रम अन्तरगत दुईसय ११ जना युवाहरुले निवेदन दिनु भएको छ उनले भने हामीले यसबाट छनोट गरेर ५५ जनालाई ४० हजारका दरले अनुदान दिन्छौं । - मुना हमाल

नेपालको संविधानमा मधेशीको अधिकार

नेपालको संविधानमा मधेशीको हक अधिकार देहाय बमोजिम व्यवस्था गरिएको छ ।

- सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्ने राज्यको राजनीतिक उद्देश्य हुने ।
- आर्थिक समानता, समृद्धि र सामाजिक न्याय सुनिश्चित गर्न समानुपातिक समावेशी र सहभागितामूलक सिद्धान्तका आधारमा समतामूलक समाजको निर्माण गर्ने ।
- सामान्य कानूनको प्रयोगमा उत्पत्ति, धर्म, वर्ण, जात, जाति, वा अन्य कुनै आधारमा भेदभाव नगरिने ।
- सामाजिक वा सांस्कृतिक दृष्टिले पिछ्छाडिएका मधेशी लगायत नागरिकको संरक्षण, सशक्तीकरण वा विकासका लागि कानून बमोजिम विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई कानून बमोजिम आर्कषणको मातृभाषामा शिक्षा पाउने र त्यसका लागि विद्यालय तथा शैक्षिक संस्था खोल्ने र सञ्चालन गर्ने हक हुने ।
- नेपालमा बसोबास गर्ने प्रत्येक नेपाली समुदायलाई आर्कषणको भाषा, लिपि, संस्कृति, सांस्कृतिक सभ्यता र सम्पदाको संवर्धन र संरक्षणगर्ने हक हुने ।
- सामाजिक रूपले पछाडि परेका मधेशी समेतलाई समावेशी सिद्धान्तका आधारमा राज्यको निकायमासहभागी हुन पाउन सामाजिक न्यायको हक हुने ।
- समाजमा विद्यमान धर्म, प्रथा, परम्परा, रीति तथा संस्कारका नाममा हुने सबै प्रकारका विभेद, असमानता, शोषण र अन्यायको अन्त्य गर्ने ।
- मधेशीलाई आर्थिक, सामाजिक तथा सांस्कृतिक अवसर र लाभको समान वितरण तथा त्यस्ता समुदायभित्रका विपन्न नागरिकको संरक्षण, उत्थान, सशक्तीकरण र विकासका अवसर तथा लाभका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- हरवा, चरवा, हलिया, भूमिहीन, सुकुम्बासीहरुको पहिचान गरी बसोबासका लागि घर घडेरी तथा जीविकोपार्जनका लागि कृषियोग्य जमीन वा रोजगारीको व्यवस्था गर्दै पुनःस्थापना गर्ने ।
- उत्पीडित तथा पिछ्छाडिएको क्षेत्रका नागरिकको संरक्षण, उत्थान, सशक्तीकरण, विकास र आधारभूत आवश्यकता परिपूर्तिका अवसर तथा लाभका लागि विशेष व्यवस्था गर्ने ।
- सामाजिक सुरक्षा र सामाजिक न्याय प्रदान गर्दा सबै लिंग, क्षेत्र र समुदायभित्रका आर्थिक रूपले विपन्नलाई प्राथमिकता प्रदान गर्ने ।
- समानुपातिक निर्वाचन प्रणाली बमोजिम हुने प्रतिनिधि सभा र प्रदेश सभाको निर्वाचनका लागि राजनीतिक दलले उम्मेदवारी दिँदा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गर्ने ।
- सवैधानिक निकायको रूपमा नेपालमा एक मधेशी आयोग रहने ।
- नेपाली सेनामा मधेशी समेतको प्रवेश समानता र समावेशी सिद्धान्तको आधारमा गरिने ।
- नेपाली राजदूत र विशेष प्रतिनिधिसमावेशी सिद्धान्तको आधारमा नियुक्ति गरिने ।
- सवैधानिक अंग र निकायका पदमा समावेशी सिद्धान्तको आधारमा नियुक्ति गरिने ।

नेपाल सरकार

सूचना तथा सञ्चार प्रविधि मन्त्रालय
सूचना विभाग

नेपाल सरकार

कानून, न्याय तथा संसदीय मामिला मन्त्रालय

रासायनिक विषादीका कारण हुने असरहरु यस्ता छन् ख्याल गर्नुस् ।

किसानहरुले आफूले उत्पादन गर्ने कृषि उपजहरुमा मनलाग्दो किसिमले रासायनिक विषादी प्रयोग गर्दा उपभोक्ताको मात्र होइन स्वयं किसानहरुको स्वास्थ्यमा अल्पकालीन र दीर्घकालीन रोगको सम्भावना रहन्छ । रिंगटा लाग्नु, पेट बटारिनु, पक्षपात आक्रमणरमूर्च्छा पर्नु, पखाला लाग्नु, थाकेको महसुस हुनु, छाला लाटो हुनु, होस हराउनु, छाला फुट्नु, चिलाउनु, फोका आउनु, टाउको दुख्नु, छाला रातो र सेतो हुनु, वान्ता हुनु, लड्खडाएर हिड्नु, स्वा(स्वा) हुनु, अनिन्द्रा बढ्नु, खोकी लाग्नु, आखीभौं फर्फराउनु, छाती दुख्नु, गह्रौं हुनु, आखा रातो हुनु, पोल्नु, आसु बहनु, धमिलो देख्नु, माशपेसी थाक्नु/कम्पन हुनु, नाक पोल्नु, पातलो सिगागन बगिरहनु, वाकवाकी लाग्नु, बढी न्याल चुहिनुलगायत अल्पकालीन असर हुन् ।

दीर्घकालीनमा क्यान्सर, ट्युमर, स्वासप्रश्वाससम्बन्धी रोग, स्नायुजन्य र व्यवहारजन्य असर (सुस्त मनस्थिति), शरीरिक विकासमा असर र जन्मजात अपांगता, प्रतिरोधी क्षमतामा हास, प्यारालाइसिस (पक्षघात), वंशानुगत परिवर्तन, कलेजो खराबी, प्रजनन क्षमतामा कमी वा बाभोपन/नपुंशकता, मानसिक असन्तुलन, एलर्जी आदि हुन्छन् ।

कृषि उत्पादन बृद्धि गर्नका लागि सदैव प्रयोग गर्नुहोस् लुमिन्को भोल मल

All Nepalese Tea & Coffee Center, Kupondol, Phone: 5535457, 5548201

बाराक ओबामाको निर्देशनमा नेपालमा पनि नयां प्रजातिको धान सिफारिस हुने

काठमाडौं । डुवान क्षेत्र र सामान्य धान खेतमा पनि राम्रो उत्पादन हुने देखेपछि सरकारले यसै वर्ष चेहरान सब १ नामक नयां प्रजातिको धानलाई सिफारिस गर्ने तयारी गरेको छ । तीन वर्षको अनुसन्धानबाट देशको पूर्वदेखि पश्चिम तराई क्षेत्रमा यस प्रजातिको धानको उत्पादन राम्रो देखिएपछि सिफारिस गर्न लागिएको इरी नेपालका प्रमुख डा भव त्रिपाठीले जानकारी दिएका छन् । अनुसन्धानबाट १२५ दिनमै पाक्ने भएकाले धानपछि लगाइने अन्य बाली चक्रमा पनि यो प्रजातिको धान उपयोगी हुने डा त्रिपाठी बताए ।

हालसम्म नेपालमा सिफारिस भएका ८७ प्रजातिका धानका विउमध्ये भण्डै आधा अर्थात् ४० प्रजातिका धान इरीले नै विकसित गरेको छ । अमेरिकी राष्ट्रपति बाराक ओबामाको निर्देशनमा नेपाल र क्याम्बोडियामा लागू गरिएको साना किसानको धान उत्पादनमा क्षमता बृद्धि गर्ने कार्यक्रमअन्तर्गत खाद्यान्नको अभाव हुने पहाड र तराईका २० जिल्लामा सञ्चालन भएको छ । सन् २०१५ को सुरुदेखि लागू भएको यस कार्यक्रम तीन वर्षसम्म सञ्चालन हुनेछ । कार्यालयले यस वर्ष कार्यक्रम लागू भएका २० जिल्ला तथा भाषा र मोरङसमेतमा गरी २५२ टन सुख्खा १ देखि ६ प्रजाति र खुमल ४ र १० गरी आठ प्रजातिका धानका विउ निःशुल्क वितरण गरेको जनाएको छ ।

WATERBORNE DISEASES A PUBLIC HEALTH CONCERN.

An adult human needs to drink at least 1.5 liters of water a day to replace fluid lost in urine, sweat, and respired air and to perform essential biochemical functions. Moreover, almost 90 percent of body mass is water. Water, however, can also carry dangerous pathogens and toxic chemicals into the body. The catalogue of waterborne pathogens is long, and it includes many that are well-known as well as far larger numbers of more obscure organisms. Waterborne pathogens include viruses (e.g., hepatitis A, poliomyelitis); bacteria (e.g., cholera, typhoid, coli form organisms); protozoa (e.g., cryptosporidiosis, amoebae, giardia); worms (e.g., schistosomia, guinea worm); and toxins (e.g., arsenic, cadmium, numerous organic chemicals).

Water also harbors the intermediate stages of many parasites, either as free-living larvae or in some other form, and it is the vehicle for essential stages in the life cycle of many dangerous insect vectors, notably mosquitoes and black flies. Chemical contamination or pollution of drinking water is another serious problem—one that has become a great deal worse in the modern industrial era, due to the widespread, and often unregulated, discharge of toxic substances into rivers, lakes, and oceans.

For practical purposes, this discussion of waterborne diseases and their control focuses mainly on the pathogenic organisms for which water is a common vehicle. It is important to note that not only drinking water, but also water used for cleaning fruit, vegetables, and cooking utensils, and for washing, can convey disease. Indeed, salads that have been washed in polluted water are a frequently overlooked and rather common source of waterborne disease, responsible for an occasional outbreak of cholera or typhoid.

Water sources (springs, rivers, lakes, ponds, streams, wells, reservoirs, and rainwater runoff into tanks and cisterns) can all be contaminated by fecal matter of human or animal origin. Organic matter of other origin (dead animals,

decaying vegetation) can contaminate drinking water too, in ways that range from very dangerous to merely unpleasant.

Water from suspect sources usually can be made safe to drink by boiling. Ancient empirical observation of this fact in India and China may have led to the popularity in those countries of drinking tea and other infusions made with boiling water. However, boiling is neither practical nor sensible for the treatment of large municipal water supplies. These must be protected by appropriate treatment measures—filtration and purification (generally through chlorination) that were developed mainly in the nineteenth century in the industrial nations. Provision of safe drinking water supplies has been among the most effective and important measures ever taken to advance the public's health.

The other essential components in the prevention of waterborne diseases are the sanitary disposal of sewage and the environmental control of toxic chemicals. Sanitary services are based on sewage disposal systems in most organized urban communities. Some rapidly growing suburban developments may lack adequate sanitation during their early stages, but local regulations usually prohibit occupancy until sanitation is installed and working. In rural regions and other sparsely settled localities, including campgrounds, human waste is often disposed of in septic tanks or pit privies. The combination of sanitary disposal of human sewage and the provision of safe water supplies has virtually eliminated many of the serious waterborne epidemic diseases that took such a heavy toll of life until the early years of the twentieth century. However, sanitary services break down when floods, earthquakes, and other disasters occur, and at such times it is essential to boil water to ensure that pathogens are killed. Other methods, such as the use of iodine or chloramines in tablet or powder form are sometimes used, both under emergency conditions and by backpackers and the like, but these methods are less effective than boiling.

Even with the best protective measures,

Dr. Kedar Karki

however, there are occasional serious large waterborne epidemics, and innumerable small ones. Recent large epidemics include the 1993 outbreak of cryptosporidiosis in Wisconsin, which affected about 400,000 people, and several lethal outbreaks of E. coli 0157:H7 infection, which is very dangerous because it causes kidney damage that can be fatal. Both these and other waterborne diseases are often due to pollution of public drinking water supplies by animal waste. Modern factory-farming methods generate enormous quantities of manure, and after heavy rains it is easy for runoff contaminated with animal manure to enter the water supply. Animal manure can contain the dangerous E. coli 0157:H7 strain. Even frequent testing can fail to detect evidence of pollution in time to prevent serious waterborne outbreaks. When testing laboratories have suffered budget cuts, the staff is often downsized, making waterborne disease outbreaks more likely. Several recent outbreaks in the United States and Canada are directly attributable to this sequence of events.

Chemical pollution of water supplies presents problems of a different kind. Chemical contamination can cause acute illnesses, but more often the toxic contaminants are slow poisons, such as carcinogens, and the effects may be manifest in only a small proportion of all those who are exposed. The pollution can come to light when a cluster of cases of leukemia or some unusual variety of cancer or other illness is detected in a community, as in Woburn, Massachusetts, where ethylene chloride that had leached into the soil contaminated ground-water that fed several wells.

KAVRE ORANGES UNSOLD DUE TO BLOCKADE

Kavre, Farmers in Kavre are worried that their oranges will rot in their orchard with merchants not coming to buy them due to fuel crisis owing to Indian blockade. The farmers earn hundreds of thousands a year by selling oranges. Merchants would already have reached households and bought oranges by now in other years.

Rajan Humagai of Shankhupatichour-1 said oranges are still on tress as even a few merchants that came did not offer good rate. He has 1,000 orange trees in 25 ropanis of land. "I fear that oranges will rot on trees this year. There are no merchants and the rate offered is also not good," he rued. Commercial orange farming is done in 1,300 hectares of land in the district.

Bikash Khatri, a merchant who had bought oranges worth Rs 7 million from gardens in Kavre last year, said there is problem in buying oranges due to transportation problem owing to fuel crisis despite rise in production this year. "But we have not been able to do business this year due to the earthquake, tarai strike and the Indian blockade. We have not bought oranges till now as they may rot in the garden if the situation were to continue," he reasoned.

The merchants had offered Rs 20-50 per kilogram to pick oranges from the garden last year. The farmers are hit hard also due to the fact that oranges produced here are sold in tarai. The District Agricultural Office, Kavre says demand for oranges of Kavre comes from Kathmandu Valley and tarai districts as they are juicier and sweeter. Officer at the office Surya Bahadur Thapa said yield is estimated to rise this year due to favorable weather and overseeing by technicians.

Orange Orchard Management Program was started last year as part of the campaign for orange in the district. Oranges produced in the district are sold in the Valley, and Siraha, Dhanusha, Sunsari, Jhapa, Morang, Parsa and other tarai districts. Panauti municipality, Shankhu, Sunthan, Kushadevi, Rayale, Balthali, Chalal, Shyampati, Dhungharkha, Timalko Kanpur, Narayansthal and other VDCs are the pocket areas for orange in the district, according to the office.

Jajarkot produces oranges worth Rs 5 million

Jajarkot, A remote village in Jajarkot district has produced oranges worth Rs 5 million this year. Damdala village of Dhime VDC-1 in the district witnessed rise in orange production this year, the farmers told a team of government officials, journalists and politicians that reached the village recently from the district headquarters.

The farmers have grown oranges in nearly 100 hectares of land in Damdala, the village known as the pocket area for orange production. It is learnt that each household in this remote village has produced oranges worth Rs 150,000 to Rs 1 million.

Shakti Bahadur Oli, a leading orange farmer, said that they have been supplying the fruit to the market despite lack of better market opportunity and poor road network to the village.

He shared that he made Rs 1 million income this year by selling oranges. As high as 200 households in the village have opted for orange farming and the number is on the rise, he added.

Likewise, Karna Bahadur Thapa also said that he earned Rs 300,000 from orange production. He, however, said that they have lot of difficulties to supply the goods to the market.

On the occasion, the farmers of the Damdala have asked the officials to work for managing proper market to ensure better business of the oranges

कृषि...

अगसर छ भने विभिन्न उद्योगधन्दाहरु समेत यसमा आधारित भएको अवस्था छ। कुखुरापालनको क्षेत्रमा मात्र निजी क्षेत्रबाट ६० अर्बभन्दा बढीको लगानी गरेको अवस्था छ भने अन्य क्षेत्रहरु विशेषगरी दुग्ध उत्पादन र प्रशोधन, मासु उत्पादन र प्रशोधन क्षेत्रहरु पनि निरन्तर विकासको क्रममा छन्।

४) विश्व पशु स्वास्थ्य संगठन (OIE) ले Performance of Veterinary Services (PVS) Gaps Analysis मा हालको भेटरिनरी सेवामा व्यापक सुधार र सुदृढीकरण गर्न सकेमा नेपाललाई क्यागज ब्कष मै राम्रो हुन सक्ने सम्भाव्यता रहेको भनी उल्लेख गरेको छ। सो बमोजिम अलग मन्त्रालय चाहिने गरी प्रष्ट्याएको छ।

५) जनस्वास्थ्यसाग सरोकार राख्ने रोग मध्ये करिब ७० प्रतिशत रोगहरुको प्रत्यक्ष वा अप्रत्यक्ष सम्बन्ध पशुपंक्षीहरुसाग रहेको हुन्छ। यसले पनि पशुपालन र पशु स्वास्थ्यको महत्त्वलाई उजागर गरेको पाइन्छ।

६) पशुजन्य उत्पादनहरुको विदेशमा निर्यात गर्न सक्ने प्रचुर सम्भावना हादाहादै पनि विभिन्न रोग (विशेषगरी FMD, SF, PPR, Ranikhet (TADS) जस्ता रोगहरुबाट मुक्त भएको पशुजन्य पदार्थ भनी प्रमाणिकरण गर्न नसकेसम्म विदेश निकासी गर्न सक्ने अवस्था नभएकोले यसका लागि विशेष पहल गरी रोगमुक्त पशुजन्य उत्पादनको व्यवस्था गर्न लागी पन्ध्रौं अवस्था आइसकेको छ।

७) मत्स्य पालनका क्षेत्रमा गर्न सकिने प्रचुर सम्भावना भएतापनि हाल केवल वार्षिक ५७,५२० मे.ट. मात्र माछाको उत्पादन भएको छ। यसलाई सम्भावनाको तुलनामा नगन्य नै मान्नुपर्दछ।

८) विद्यमान पशु बधशाला तथा मासु जांच ऐन, २०५५ लाई कार्यान्वयन गर्न एवं हाल देशमा अत्यन्तै आवश्यकीय ऐन कानूनको रूपमा चाहिने भेटनरी औषधी व्यवस्थापन ऐन, पशु कल्याण ऐन लगायत विभिन्न ऐन, नीति, रणनीति आदिलाई छिटो छरितो तर्जुमा र कार्यान्वयन गर्न पनि पशुपालन मन्त्रालयको आवश्यकता भएको देखिन्छ।

पशुपालन तथा मत्स्य विकास क्षेत्रको यथार्थता, विकासका सम्भावना, भौतिक पूर्वाधार, जनशक्ति, राष्ट्रिय तथा कृषिजन्य गार्हस्थ्य उत्पादनमा पुऱ्याएको योगदानलाई मध्यनजर गर्दै र पशु सेवामा कार्यरत विभिन्न तह तप्ताका व्यक्ति संघसंस्थाहरुको गोप्य पहलका कारण कृषि मन्त्रालय फुटेको छ। तर विश्वका विभिन्न देशहरुले पशुपालन तथा मत्स्यलाई उच्च प्राथमिकतामा राखी अलग विभाग, मन्त्रालयको रूपमा स्थापना गरेका भएतापनि नेपालमा त्यसो हुन नसकि रहेको अवस्थामा यसले नयाँ फड्को मारेको छ। कूल राष्ट्रिय उत्पादनमा १२ प्रतिशत भन्दा बढी योगदान पुऱ्याउने पशु विकासको क्षेत्रमा यस आ.व.मा पनि केवल ४ अर्ब ९२ करोड (कूल बजेट, ८ खर्ब १९ अर्ब ४७ करोडको जम्मा ०.६%) र कृषि क्षेत्रमा छुट्याइएको बजेट, २६ अर्ब ६८ करोड, को केवल १८%) मात्र विनियोजित हुनुका साथै पशुपालन तथा मत्स्यलाई मात्र सम्बोधन गर्ने गरी खासै आयोजना/परियोजना समेत नहुनुबाट नै यो क्षेत्र राज्यबाट उपेक्षित भएको आरोप विगतदेखि नै लाग्दै पनि आएको थियो।

तसर्थ समग्र कृषि क्षेत्रमा मात्र नभै

राष्ट्रिय अर्थतन्त्र, खाद्य तथा पोषण सुरक्षा, महिला, दलित, जनजाती, मधेसी, उत्पिडीत, सिमान्तकृत क्षेत्र, जाती, वर्ग, लिङ्गलाई प्रभावकारी रूपमा सम्बोधन गर्नका लागि संघीय लोकतान्त्रिक गणतन्त्रात्मक नेपालको संविधान लागू भएपछि गठन भएको सरकारले पशुपालन तथा मत्स्य विकासका क्षेत्रमा परिमाणतात्मक एवा गुणात्मक विकास गर्नका लागि एक पशु विकास मन्त्रालयको स्थापना हुनुले यो निर्णयको घोषणा लगत्तै कृषि क्षेत्रका व्यक्तिहरु रुष्टता व्यक्त गरिरहेका छन् भने पशु सेवाका व्यक्तिहरु उत्साहि भएको देखिन्छ।

यद्यपी वर्तमान केपी शर्मा ओलीको सरकारले पशु सेवा क्षेत्रको विकासका लागि मन्त्रालय स्थापना गरेको नभएर केवल आफ्नो सत्ताको समय लम्ब्याउन यो कदम अगाडि सारेको देखिन्छ। त्यसकारण पशु सेवामा कार्यरत सरोकारवाला व्यक्ति संस्था निर्णयबाट खुशी हुनु भन्दा पनि यो कति दिन टिक्छ भन्ने तर्फ लाग्नु अनिवार्य छ। पशु विकास मन्त्रालय केपी ओली सरकारसंगैको बहिर्गमनसागै अन्तै गाभियो भने ? एक पटक सोच्नु अनिवार्य छ।

मल..

छन्। गत वर्ष छनौटमा परेको मल कारखाना मध्ये आईडेक कम्पनी भारतमै विवादित भएको चर्चा चलेपनि अहिले सोही कम्पनीसंग सम्भाव्यता अध्ययनका लागि सम्झौता गरिनुलाई शंकाको दृष्टिकोणले हेरिन थालिएको छ। सो कम्पनीले नेपालमा रासायनिक मल उत्पादनका लागि सम्भाव्यता अध्ययन गरेर लगानी बोर्डलाई रिपोर्ट बुझाउने छ। सोही रिपोर्टका आधारमा नेपालमा रासायनिक मल उत्पादन गर्ने नगर्ने निचोड निकाल्ने लगानी बोर्डले जनाएको छ। सो सम्भाव्यता अध्ययन गर्नका लागि करिब २ करोड ४५ लाख २८ हजार खर्च गरिन लागिएको छ।

कोरियाबाट फर्केर खोरियामै हजारौ कमाउँदै

पाल्पा। मेहनत र परिश्रम गरियो भने पैसा कमाउन अरब र कोरिया नै नपर्ने चापपानीका किसान ओमबहादर सारुको अनुभव छ। गाउँमा बाउबाजेले परम्परागत रूपमा अपनाउँदै आएको कृषि तथा पशुपालन व्यवसायबाट आम्दानीकोस्रोत कम्ति देखेपछि पैसा कमाउनकै लागि उनी कोरिया पुगे।

कोरियाको तीनवर्षे अनुभवले गाउँमा व्यवसायिक रूपमा पशुपालन गर्ने पाठ सिकायो कृषक सारुलाई। आम्दानीको ठूलो अभिलाषा बोकेर कोरिया पुग्नुभएका सारुलाई अन्ततः खेर गएको गाउँकै लिदिनडाडाको खोरियाले पैसा कमाउने बाटो देखायो।

कोरियाबाट फर्केर खोरियामा सुरु गरेको बङ्गुरपालन व्यवसाय अहिले फस्टाउँदै गएपछि उनी निकै खुसी छन्। दुईपाथी मकै नउब्जने खेरगएको आफ्नै करिब १२ आना खोरियामा सुरु गरेको व्यवसायबाट आम्दानीको स्रोत बढ्दै गएपछि पैसा कमाउनैका लागि कोरिया धाउन नपर्ने पाठ सारुलाई मात्र होइन विदेशिने यहाका युवालाई सिकाएको छ।

सुरुमा एक बङ्गुरबाट सञ्चालन गरेको व्यवसाय फस्टाउँदै गएपछि अहिले तीनवटा बढेसहित पाखीबास, योर्कसाएर, ल्याण्डरेस गरी जम्मा १६ वटा बङ्गुरका माउ पालेका छन्। विगत दश वर्षदेखि सुरु गरेको यस व्यवसायले तीन छोराछोरीलाई पढाइखर्च जुटाउन, घरव्यवहार चलाउन समस्या नपरेको सारुले बताए। बङ्गुरका पाठापाठीबाट मनग्य आम्दानी हुन थालेपछि मासुका लागि नभई बच्चा उत्पादनका लागि माउको सङ्ख्या बढाउँदै जाने सोच उनले राखेका छन्। पाठापाठी बेचेर उनले वर्षमा रु सात/आठ लाख कमाई गर्ने गरेका छन्। एक पाठाको मूल्य रु तीनहजार ४००, पाठीको मूल्य रु तीनहजार ३०० र बादेलको पाठापाठी

रु चारहजार ५०० मा बिक्री हुने गरेको उनले बताए।

व्यवसायमा उनको फन् हौसला बढेको छ।

बङ्गुरको पाठा उत्पादन गरी आम्दानी लिनकै लागि उनले रु दश लाखको लगानीमा पक्की खोर बनाएर व्यवसाय सञ्चालन समेत गरेका छन्। गाउँ छोडेर विदेश जाने होइन, गाउँकै खोरियामा पैसा कमाउन सकिदो रहेछ," उनले भने। गाउँका साथी विदेश गएको देखा खोरिया छोडेर पैसा कमाउनै लागि कोरिया पुगे, खोरिया छोड्न नहुने रहेछ, अहिले खोरियाको कमाइमा रमाउँदैछु।" व्यवसाय सञ्चालनका लागि जिल्ला पशुसेवा कार्यालयले दुईवर्षे अगाडि खोर सुधारका लागि रु ६ हजार आर्थिक सहयोग गरेको उनको भनाइ छ। यसैवर्ष 'इनोभेसन एक्सन' पाल्पा र नयाँ घर नेपालद्वारा कृषि, पशुपालनलगायत जिल्लाका ११२ जना विभिन्न क्षेत्रमा सफल उद्यमीमध्ये दोस्रो स्थानमा छनौटमा परी सारुले रु दुई लाख पुरस्कार पाउन सफल भएपछि

खोरियामै गरेको व्यवसायले सफल व्यवसायीको रूपमा मलाई चिनायो, खेरगएको खोरियाको पनि सदुपयोग भयो" उनले भने। अब पाचवटा माउ थप्ने सारुको योजना छ, "कोरियामा १४ घण्टाको कडा ड्युटि गरेर मासिक रु ५० हजार कमाई हुन्थ्यो, यहा त त्यही कमाइका लागि दुई/तीनघण्टा काम गरे भइहाल्यो" उनले भने। सारुले अहिले मासिक रु ५० हजारदेखि रु ६० हजारसम्म कमाई गर्दै आएका छन्।

गाउँमा खेरगएका पाखोपखेरा खोरियाको सदुपयोग गर्दै कृषि तथा पशुपालन व्यवसाय गरेर आत्मनिर्भर बन्ने प्रशस्त सम्भावना छन्। युवा जनशक्तिले विदेशको कमाईमा मोह जगाउनुकासट्टा स्वदेशकै कमाईमा रमाउन सफल उद्यमी सारुको व्यवसायको सिको गर्नुजरुरी छ।

आम किसानहरुमा अनुरोध

रासायनिक विषादीहरु बालीमा प्रयोग भएपछि विषादी अनुसार केही दिन विषादी अवशेष नष्ट हुन समय लाग्छ। विषादी अवशेष धेरै रहेका खाद्यबस्तु उपभोग गर्दा उपभोक्ताहरुको स्वास्थ्यमा विभिन्न खालका समस्या आउन सक्छन्। तसर्थ उत्पादक तथा भण्डारणकर्ताहरुले सकेसम्म जैविक विषादी प्रयोग गर्ने गरौं। रासायनिक विषादी प्रयोग गर्नुपर्ने अवस्था आएमा प्रयोग गरिएको विषादीको पर्खनु पर्ने अवधि कटाएर मात्र बजारमा बिक्री वितरणको लागि पठाउने गरौं।

“विषादीहरु बिष हुन् औषधी होइनन्।”

जैविक प्राङ्गारिक मल क्वेन थोड् र न्यू लाईट प्रयोग गरौं माटोको उर्वराशक्तिलाई वढाई उत्पादनमा बृद्धि गरौं”

थाईल्याण्डको प्रतिष्ठित एशिया एग्रो टेक कम्पनी लि. वाट उत्पादित, नेपाल कृषि अनुसन्धान परिषद्वाट परिक्षण प्राप्त नेपालको हावापानी माटो सुहाउदो, माटो र बोट विरुवालाई रोग किराले समेत असर गर्न नसक्ने

विषादीको प्रयोग गर्नु नपर्ने जैविक प्राङ्गारिक मल

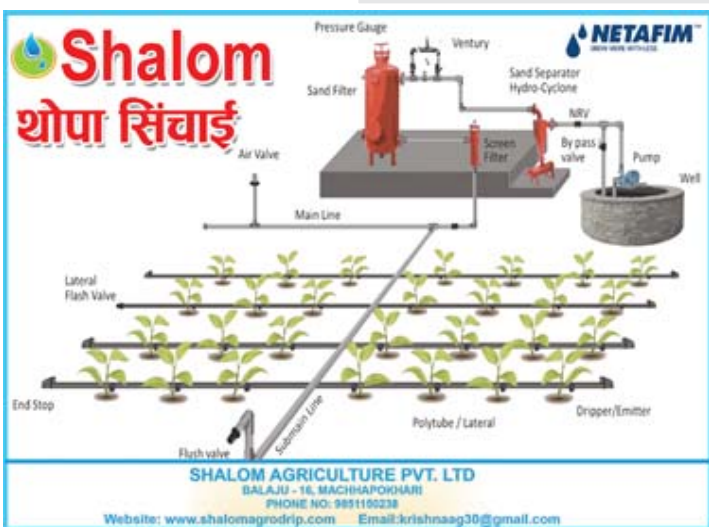
नेपालको लागि अधिकृत विक्रेता

जोशी जनरल सप्लायर्स

Organic Certified by IFOAM, ACT.Operator Code No 22152 Asia Agro Tech Ltd., Thailand

२० पूर्णचण्डी मार्ग, जावलाखेल ललितपुर फोन नं. ९८४९२०८५५८ / ९८४९८०७७५२

साप्ताहिक बजार मूल्य

विकास क्षेत्र	हिमाली क्षेत्रको सरदर मूल्य रु.	पहाडी क्षेत्रको सरदर मूल्य रु.	तराई क्षेत्रको सरदर मूल्य रु.	देशभरको सरदर मूल्य रु.
मासु प्रति किलो				
खसी	६५०	६१०	५७५	६३०
रांगो	३१५	२३०	२००	२५०
बंगुर	३००	२५०	२५०	२७०
ब्रोइलर	३७५	३२०	२५०	३२५
स्थानीय	१०५०	८५०	६००	८००
अण्डा प्रति गोटा				
कुखुरा	२०	१४	१२	१५
दुध प्रति लिटर				
गाई	८८	५८	५५	६७
भैंसी	९०	६४	६०	७१
माछा				
ट्राउट	१२००	९००	-	१०००
कार्प	-	१९०	२००	२१०

स्रोत: पशुपंक्षी बजार प्रवर्द्धन निर्देशालय

किसानलाई जागरुक गराउनु पर्दछ ।

० **विषादी सप्ताहको प्रभाव कतिको देखिरहनु भएको छ ?**

हामीले विगत दुई वर्षदेखि विषादी प्रयोगमुक्त सप्ताह मनाउँदै आईरहेका छौं । त्यो हिसावले यो यसको प्रभाव धेरै नै भएको पाईएको छु । विगत दुई वर्षदेखि मुलुकभर हामीले विषादी प्रयोग मुक्त सप्ताह मनाईरहँदा र यो वर्ष तेस्रो पटक मनाईरहँदा विषादी भनेको के हो भनेर आम उपभोक्तालाई जानकारी भएको छ । यो सप्ताहमा धेरैको उत्सुकता पाएको छु र धेरैको संलग्नता पनि देखेको छु । यो सप्ताहले समग्र वातावरण र उपभोक्तालाई विषादीबाट बचाउन सहयोग गर्छ, भन्ने विश्वास लिएको छु ।

० **दुवै वर्ष तपाईंकै नेतृत्वमा यो कार्यक्रम भयो कसरी मुल्यांकन गर्नु भएको छ ?**

पहिलो वर्ष सप्ताह मनाउँदा धेरै मानिसलाई विषादीको बारेमा त्यतिधेरै थाहा थिएन दोस्रो वर्षमा कालीमाटीमा राखिएको विषादी प्रयोगशालाका कारण धेरै चर्चा र उपभोक्ता तथा किसानहरुको सहभागिता पनि रह्यो । अहिले धेरै मानिसलाई विषादी के हो भनेर थाहा भएको छ । अझ यसलाई यतिले पुग्दैन विषादी न्युनिकरण गर्दै अर्गानिकमा नै जानु पर्ने हुन्छ । धेरै मानिसहरुबाट अर्गानिकको कुरा आईरहेको छ । हामीले यो सप्ताहमा मात्र हाईन नेपाल सरकारको

नीतिमानै अर्गानिकमा कसरी जाने र रासायनिक विषादीको प्रयोगमा न्युनिकरण कसरी गर्ने भन्ने नीतिमा नै आउन जरुरी छ, भन्ने आवाज उठाउँदै आएको छौं । यो सप्ताहले विषादी न्युनिकरण गर्दै अगाडि बढ्न सहयोग पुग्छ, जस्तो लाग्छ ।

० **विषादी मुक्त सप्ताह मनाइरहँदा बजारमा प्रतिबन्धित विषादी पनि छ्यापछ्याप्टी विक्री वितरण भैरहेको भन्छन नि ?**

गत वर्ष हामीले दोस्रो विषादी मुक्त सप्ताह मनाईरहँदा त्यही सप्ताहका कारण प्रतिबन्धित विषादी छ्यापछ्याप्टी बजारमा पाईरहेको कुरा विभिन्न सञ्चारमाध्यममा आयो त्यस पछि तत्कालै सम्बन्धित कृषि विकास र विषादी रजिस्टरको टोली गएर कतिपय ठाउँमा तुरुन्तै छाप पनि मारेको हो तर सञ्चारमाध्यमले भनेजस्तो प्रतिबन्धित विषादी हामीले पाएनौं । केही म्याद नाघेका विषादी भेटाइयो र हामीले तत्काल कारवाही पनि गरेको हो । त्यस्ता खाले विषादी विक्री नै नगरेको भन्न सकिन्न तर, समाचारमा आएजस्तो होइन । हामीले हरेक कृषि कार्यालय मार्फत विषादी अनुगमनको काम गरिरहेका छौं ।

० **खुला सिमानाका करण आउने प्रतिबन्धित विषादी रेमनको लागि के गरिदै छ ?**

तराईको खुला सिमानाका कारणले गर्दा प्रतिबन्धित भएका विषादीहरु भारतका एजेन्टहरुले नेपाल आएर गाउँगाउँमा प्रचार प्रसार गरेर विक्री वितरण गरेको पनि हामीले पाएका छौं । हाम्रा किसानहरुले पनि भारत गएर खतरनाक विषादी ल्याएको हामिले पाएका छौं । त्यसलाई न्युनिकरण गर्न र हाम्रा किसानमा जनचेतनाको अभिवृद्धि गर्नको लागि हामीले विषादी मुक्त सप्ताह घोषणा गरेको हो । जबसम्म किसानलाई जनचेतनाको अभिवृद्धि हुँदैन तबसम्म विषादी न्युनिकरण हुन गाह्रो छ । त्यसैले हामी जनचेतना अभिवृद्धि तर्फ लागेका छौं ।

० **असारमा विषादीको प्रयोग जुन मात्रामा थियो त्यो कार्तिका शुन्यमा आएको हो ?**

अहिले प्रयोगशालामा चेक जाँच गर्दा विषादी प्रयोग भएका तरकारी शुन्यमा भरेको छ । विगतमा मिडियाले जसरी विषादीका विषयमा समाचार संप्रेषण गरिदियो त्यसले आमनागरिकलाई सचेत गरिदिएको छ ।

० **विषादी न्युनिकरणको लागि किसानसम्म पुग्नभएको छ तर प्रांगारिक विषादीको लागि यहाहरुले केके गरिरहनु भएको छ ?**

हाम्रो नीतिनै त्यही हो रासायनिक विषादीलाई कमगर्दै लैजाने र जैविक बानस्पतिक विषादीलाई बढाव दिने हामिले भर्खै एउटा निर्देशिका कार्यविधि मन्त्रालयमा पेश गरेका छौं मन्त्रालयबाट छिट्टै स्वीकृत पनि हुन्छ

**डा. डिल्लीराम शर्मा, कार्यक्रम निर्देशक
बाली संरक्षण निर्देशनालय**

होला । कार्य विधीमा वनस्पतिक विषादी उत्पादन गर्नेलाई मेसिनमा ५० प्रतिशत अनुदान दिने कार्यक्रम पेश गरेका छौं ।

० **आम किसानहरुलाई के भन्नु हुन्छ ?**

किसानले विषादी विष हो औषधी होइन भन्ने कुरा बुझ्नु प्यो र यसलाई जथाभावी प्रयोग गर्नु हुन्न भन्ने पनि

बुझ्नु पर्छ । विशेष गरेर विषादी प्रयोग गरिसकेपछि कृषि उपज टिप्पका लागि पर्खनु पर्ने समयसम्म पर्खौं, विषादी प्रयोग गरेको समयको सहि ख्याल राखौं । यदि विषादी प्रयोग भएको भए राम्रोसँग पखालेर बोक्रा केलाएर खाने बानी बसालौं ।

किसानलाई माथि उठाउन सक्नु पर्दछ

किसानसम्म हामीले औषधी पुऱ्याउन सकिरहेका छैनौं । नाकावन्दीका कारण पशुपंक्षीका औषधीहरु बन्दरगाहमा नै थन्किएर बसेको छ । जसका कारण व्यवसायी मारमापरेका छन् ।

० **औषधी ल्याउनका लागि के पहल गरिरहनु भएको छ त संस्थाका तर्फबाट ?**

हामीले भन्दा पनि नाकावन्दीका कारण पशुपंक्षीका औषधीहरु आयात गर्नका लागि राज्यले नै कुनै ठोस काम गर्नु पर्ने हो तर, त्यो गरिरहेको छैन । हामीले पशु सेवा विभाग, औषधी व्यवस्थापन विभागमा गएर ध्यानाकर्षण गराईसकेका छौं । अन्य औषधी जस्तै पशुपंक्षीका औषधी ल्याउन सहज वातावरण गरिदिन आग्रह पनि गरेका छौं ।

० **पशुपंक्षीको औषधी व्यवसायमा अहिले भोग्नु परेका समस्या चाहि के छ ?**

कृषि र पशुपालन एक आपसमा प्रत्यक्ष रुपमा जोडिएका विषय हुन् । पशुपालन तथा पंक्षी पालनका लागि उचित कानूनको अभाव खेप्नुपरेको छ । पशुपालन व्यवसाय होस् वा पशुपंक्षीका औषधी व्यवसायलाई मर्यादित बनाउनका

लागि सरकारले एउटा निश्चित कानून बनाउनु आवश्यक छ । ० **विशेष गरी औषधी आयात गर्दा क्वारेण्टाईनमा समस्या छ भन्छन नि ?**

राज्यले तोकेको कुनै पनि नियम कानून सवैले मान्नु पर्दछ । त्यसकारण क्वारेण्टाईनमा कडाई हुनु पर्दछ, भन्ने माग हामीहरुकै हो । यसलाई समस्याका रुपमा लिनु हुँदैन । तर पशुपंक्षीको ओसारपसारदेखि कुनै पनि विदेशबाट आयात हुने पशुजन्य बस्तुमा गुणस्तरलाई ख्याल गर्ने कुरामा अडिग रहनु पर्दछ, भन्ने हाम्रो मान्यता पनि हो ।

० **औषधी व्यवसायलाई व्यवस्थित गर्न राज्यले के गर्नु पर्ने हो ?**

पशुपंक्षी सम्बन्धि कुनै पनि सेवाका लागि सरकारले आफ्ना कार्यालयहरुलाई विकेन्द्रित गर्नु पर्दछ । हाम्रा व्यवसायी सदरमुकाम वा शहरमा मात्र नभएर दुर्गम गाउँ गाउँमा हुनु हुन्छ । उहाँहरुले आफ्नो व्यवसाय दर्तादेखि नविकरण राज्यलाई तिर्नुपर्ने राजश्व बुझाउन पनि गाह्रो अवस्था देखिएको छ । राज्यले गर्नु पर्ने प्रमुख काम भनेको सामान्य निर्वाहमुखि व्यापार

गरिरहेको होस् वा अबौं लगानी गरेको किन नहोस् त्यस्ता व्यवसायीहरुलाई समान रुपले हेर्न सक्नु पर्दछ ।

० **त्यसका लागि के गर्ने त ?**

जबसम्म किसान माथि उठ्न सक्दैन तबसम्म कृषि क्षेत्रमाथि उठ्न सक्दैन । त्यसकारण सरकारले किसानलाई व्यवसायिकता सम्बन्धि प्रशिक्षण दिनु पर्दछ । पशुपालन गरिरहेकालाई पनि आधारभूत ज्ञान दिनु पर्दछ । ग्रामिणभेगसम्मका किसानसम्म पुग्ने किसिमले कार्यक्रम बनाएर पशुपालन प्रवर्द्धनमा शिक्षा दिन सक्नु पर्दछ ।

० **व्यवसायी संघको सचिवका नाताले के भन्नु हुन्छ ?**

जति पनि व्यवसायीहरु हुनु हुन्छ । सवैले परम्परागत शैलीमा भन्दा फरक ढंगबाट अगाडि हिड्नु पर्दछ । विश्व बजारमा आएको परिवर्तन हामीसम्म आईसकेको छ । त्यसलाई पनि हामीले आत्मसात गर्न सक्नु पर्दछ । आफ्नो श्रोत र साधनले जति भ्याउँछ, सोही अनुरूप व्यवसायलाई पेशागत मर्यादालाई आँच नपुग्ने गरी व्यवसाय अगाडि बढाउन आग्रह गर्दछु ।

केशव शर्मा, सचिव

नेपाल पशुपंक्षी औषधी व्यवसायी संघ, बागमती

० **नाकावन्दीले पशुपंक्षी औषधी क्षेत्रमा कतिको प्रभाव परेको छ ?**

विगत तीन महिनादेखि पशुपंक्षीका

औषधी आयात शुन्य भएको छ । जसले गर्दा व्यवसायिक रुपमा पशुपालन गर्नेदेखि परम्परागत पशुपालन गर्ने

**भूकम्पले घर छैन !
धान सुरक्षित गर्न ठाउँ छैन**

**तर पनि मलाई केही डर छैन ! किनकी
अमेरिकी प्रविधिबाट नेपालमै उत्पादित तीन लेयरको PICS मैसँग छ**

सम्पूर्ण किसानहरुका लागि सुरक्षित र हावा नछिर्ने अन्तर्राष्ट्रिय स्तरको व्याग

NAF Seeds Pvt.Ltd
Natole, lalitpur
Phone : 5538748 Fax :5534428
Website: www.nafseed.com